

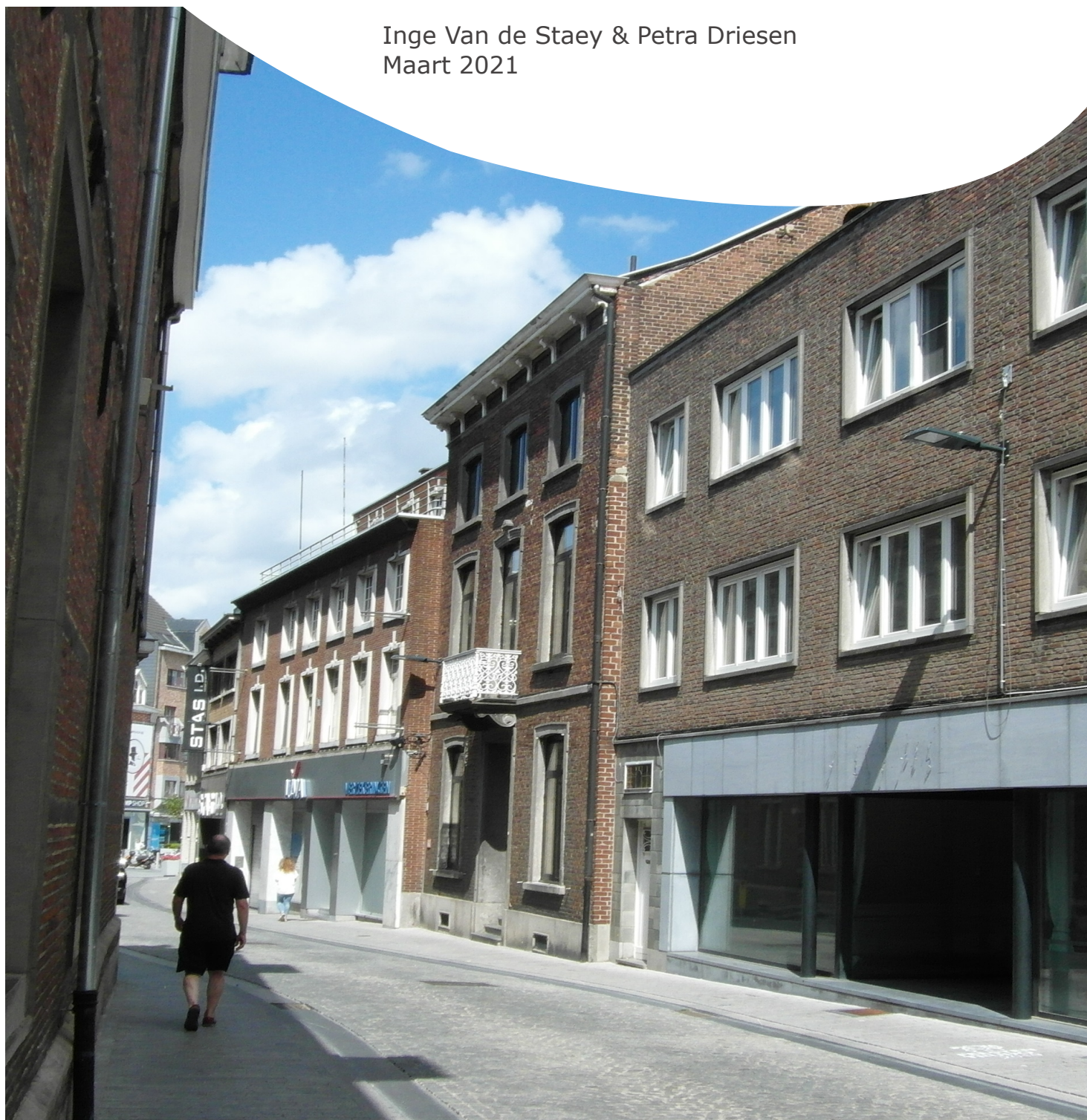
RAPPORT 991

Archeologienota Sint-Truiden, Clockemstraat- Minderbroedersplein-Grote Markt

Sloop van een gebouw en herontwikkeling site

DEEL 1: Verslag van Resultaten

Inge Van de Staey & Petra Driesen
Maart 2021

ARON-RAPPORT 991

ARCHEOLOGIENOTA SINT-TRUIDEN, CLOCKEMSTRAAT-MINDERBROEDERSPLEIN-GROTE MARKT

SLOOP VAN EEN GEBOUW EN HERONTWIKKELING SITE

Inge Van de Staey & Petra Driesen

Tongeren
2021

Colofon

ARON rapport 991 – Archeologienota Sint-Truiden, Clockemstraat-Minderbroedersplein-Grote Markt: Sloop van een gebouw en herontwikkeling site.

Erkend archeoloog: Inge Van de Staey (OE/ERK/Archeoloog/2015/00087)

Auteurs: Inge Van de Staey & Petra Driesen.

Bijdragen: /

Foto's en tekeningen: ARON bv (tenzij anders vermeld)

Wettelijk depot: D/2021/12.651/28

ARON bvba bewaart op een beveiligde wijze enkel informatie over opdrachtgevers en initiatiefnemers met specifieke doelen. Gegevens worden niet gedeeld met derden zonder uitdrukkelijke toestemming van de opdrachtgevers of initiatiefnemers. Gegevens worden op vraag van de opdrachtgevers of initiatiefnemers aangepast of gewist.

Op de teksten, foto's en tekeningen geldt een auteursrecht. Gelieve ons de wens om gebruik te maken van de teksten of illustraties schriftelijk over te maken op info@aron-online.be

Zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van ARON bvba mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, bewerkt, en/of openbaar gemaakt door middel van webpublicatie, druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook.

ARON bv

Archeologisch Projectbureau
Neremweg 110
3700 Tongeren
www.aron-online.be
info@aron-online.be
tel: 012/225.250

©ARON bv, Archeologisch projectbureau, 2021.

INHOUDSTAFEL

INLEIDING	3
DEEL 1. VERSLAG VAN RESULTATEN	5
HOOFDSTUK 1. BUREAUONDERZOEK	5
1. Beschrijvend gedeelte	5
1.1 Administratieve gegevens	5
1.2 Archeologische voorkennis	7
1.3 Onderzoeksvragen en randvoorwaarden	7
1.4 Beschrijving van de geplande bodemingrepen	8
1.5 Werkwijze, verloop en actoren	11
2. Assessment	12
2.1 Situering van het onderzoeksterrein	12
2.2 Historische situering	17
2.2.1 Beknopte historiek van Sint-Truiden	17
2.2.2. Beknopte historiek van het onderzoeksterrein	18
2.2.3. Het onderzoeksterrein op iconografische en cartografische bronnen	20
2.3 Archeologische situering van het onderzoeksgebied	31
2.4 Gaafheid van het terrein: gekende verstoringen	32
3. Conclusie	34
3.1 Vertaling naar archeologische verwachting	34
3.2 Impact van de geplande werken	35
3.3 Afweging noodzaak vervolgonderzoek	36
3.4 Bepaling van de onderzoekstrategie	37
4. Samenvatting	39
DEEL 2. PROGRAMMA VAN MAATREGELEN	40
1. Gemotiveerd advies	40
2. Programma van maatregelen	41
2.1 Administratieve gegevens	41
2.2 Wetenschappelijke doelstellingen en onderzoeksvragen	41
2.3 Opgravingsstrategie en -methode	43
2.3.1 Algemeen	43
2.3.2 Afbakening van het onderzoeksgebied	43
2.3.3 Criteria voor het niet uitvoeren van voorziene onderzoeksmethoden	44
2.3.4 Randvoorwaarden	44
2.3.5 Evaluatiecriteria	44
2.4 Onderzoekstechnieken	45
2.5 Actoren	47

2.6 Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk	47
2.7 Bewaring van het archeologisch ensemble	47
2.8 Vervolgtraject	47
2.9 Communicatie door de opdrachtgever	48

BIBLIOGRAFIE

BIJLAGEN

Bijlage 1: Periodentabel A4

Bijlage 2: Kadasterplan

Bijlage 3: Afbeeldingenlijst

Bijlage 4: Opmetingsplan bestaande toestand

Bijlage 5: Plannen bestaande toestand

Bijlage 6: Fotografisch verslag

Bijlage 7: Plannen ontworpen toestand

Bijlage 8: Proefsleuven- en proefputtenplan op BT

Bijlage 9: Proefsleuven- en proefputtenplan op Primitief Kadasterplan

INLEIDING

De initiatiefnemer plant op een ca. 1.985 m² groot terrein in het centrum van Sint-Truiden (Prov. Limburg) een inbreidingsproject tussen de Clockemstraat, de Grote Markt en het Minderbroedersplein. Voor dit project is een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen vereist.

Het projectgebied ligt volledig in de vastgestelde archeologische zone van de historische stadskern van Sint-Truiden (besluit ID 11920).¹

Gezien voor de realisatie van dit project bodemingrepen uitgevoerd zullen worden, het terrein niet in een gebied ligt waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt, het terrein niet in een beschermde archeologische site ligt, het terrein in een vastgestelde archeologische zone valt (ID 11920), het perceeloppervlak groter is dan 300 m² en de bodemingreep (incl. buiten het gabarit) groter is dan 100 m², is het toevoegen van een bekrachtigde archeologienota aan de vergunningsaanvraag verplicht.²

Een archeologienota is een document dat opgemaakt wordt op basis van een archeologisch vooronderzoek en dat niet alleen administratieve gegevens van het onderzoeksgebied bevat, maar ook een verslag van de resultaten van het uitgevoerde vooronderzoek, een voorstel van beslissing en een plan van aanpak voor de maatregelen die daaruit volgen.³ Het doel van het archeologisch vooronderzoek bestaat in het vaststellen van de aan- of afwezigheid van een archeologische site in een onderzoeksgebied en indien deze aanwezig is te bepalen wat de karakteristieken en de bewaringstoestand van deze site zijn, wat haar relatie is met het landschap, welke waarde ze heeft, en hoe ermee moet omgegaan worden in het kader van de bodemingrepen en wetenschappelijk onderzoek.⁴

De *Code van Goede Praktijk* draagt een aantal methoden aan van archeologisch vooronderzoek op basis waarvan deze evaluatie kan gebeuren. Deze vooronderzoeken zijn opgedeeld in vooronderzoeken zonder ingreep in de bodem zoals bureauonderzoek, landschappelijk boor- of profielputtenonderzoek, geofysisch onderzoek en veldkartering, én vooronderzoeken met ingreep in de bodem zoals verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek, proefsleuven en proefputten en proefputten in functie van steentijd artefactensites.⁵

Elk vooronderzoek start met een bureauonderzoek, waarbij de nodige beschikbare bronnen en literatuur geraadpleegd worden. Vervolgens volgt een afweging of er hierna reeds voldoende informatie over het terrein beschikbaar is om:

1. de hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van een archeologische site te staven
2. een gemotiveerde uitspraak te kunnen doen over het al dan niet moeten nemen van maatregelen
3. een plan van aanpak voor een archeologische opgraving op te maken
4. een plan van aanpak voor een behoud in situ op te maken

Wanneer bovenstaande vragen na het bureauonderzoek nog niet met voldoende onderbouwing beantwoord kunnen worden, dienen aanvullende methoden van vooronderzoek te worden toegepast. Na voltooiing van elke fase wordt opnieuw afgewogen of deze fase voldoende informatie heeft opgeleverd om dezelfde vragen te beantwoorden. Indien dit niet het geval is, volgt verder vooronderzoek.⁶ Welke methode gehanteerd wordt, is afhankelijk van onderstaande vier criteria:

1. Is het mogelijk om deze methode toe te passen op het terrein?
2. Is het nuttig om deze methode toe te passen op het terrein (levert het iets op?)
3. Is het overdreven schadelijk voor het bodemarchief deze methode toe te passen op het terrein?

¹ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/11920>

² Zie hiervoor de beslissingsboom voor verplicht archeologisch vooronderzoek bij het aanvragen of verlenen van vergunningen. https://www.onroerenderfgoed.be/assets/files/news/downloads/stroomschema_stedenbouwkundig-verkaveling_v7.pdf

³ Code van Goede Praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen (CGP 2019, 15).

⁴ CGP 2019, 28.

⁵ CGP 2019, 28-30.

⁶ CGP 2019, 28-33.

4. Is het noodzakelijk om deze methode toe te passen op het terrein (kosten-batenanalyse)?

Vooraleer de opportuniteit van vooronderzoek met ingreep in de bodem af te wegen, wordt eerst de geschiktheid van de diverse methoden voor vooronderzoek zonder ingreep in de bodem afgewogen. Het doel van een archeologisch vooronderzoek dient immers met een minimum aan destructie van het archeologisch archief bereikt te worden.⁷

Idealiter wordt het archeologisch vooronderzoek integraal uitgevoerd voorafgaand aan de aanvraag van de omgevingsvergunning. In sommige gevallen, omschreven in artikel 5.4.5 van het Onroerenderfgoeddecreet, is het echter niet mogelijk of wenselijk om de vooronderzoeken met ingreep in de bodem voorafgaand aan de aanvraag van deze vergunning uit te voeren. In dat geval meldt de erkende archeoloog de resultaten van het archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem bij het agentschap, als een in akte te nemen archeologienota overeenkomstig de procedure uit art. 5.4.12 van het Onroerenderfgoeddecreet en de uitvoeringsbepalingen erbij.⁸

Dit is ook het geval voor het projectgebied dat het onderwerp vormt van de voorliggende archeologienota. Het is voor de opdrachtgever maatschappelijk en economisch onwenselijk om voorafgaand aan het aanvragen van de omgevingsvergunning een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem uit te voeren. Verder dient een gebouw en verhardingen gesloopt te worden. Hierdoor is het onmogelijk om voorafgaand aan het aanvragen van de omgevingsvergunning, over het volledige terrein, een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem uit te voeren.

In het kader van deze archeologienota met uitgesteld traject werd enkel een bureauonderzoek uitgevoerd. Gezien het op basis van de resultaten van dit bureauonderzoek (Deel 1, hoofdstuk 1) niet mogelijk is om de aan- of afwezigheid van archeologische waarden in het onderzoeksgebied aan te tonen, dringt een verder aanvullend vooronderzoek met ingreep in de bodem zich op. Het plan van aanpak van dit vervolgonderzoek is omschreven in Deel 2.

⁷ CGP 2019, 32-33.

⁸ CGP 2019, 29.

DEEL 1. VERSLAG VAN RESULTATEN

HOOFDSTUK 1. BUREAUONDERZOEK

Het archeologisch bureauonderzoek beoogt om op basis van gekende of ontsloten bronnen het onderzoeksgebied af te bakenen en te beschrijven, reeds verstoorde zones in kaart te brengen, gekende aardkundige en paleo-ecologische kenmerken te inventariseren en gekende archeologische en historische waarden en indicatoren te inventariseren en in te schatten.⁹

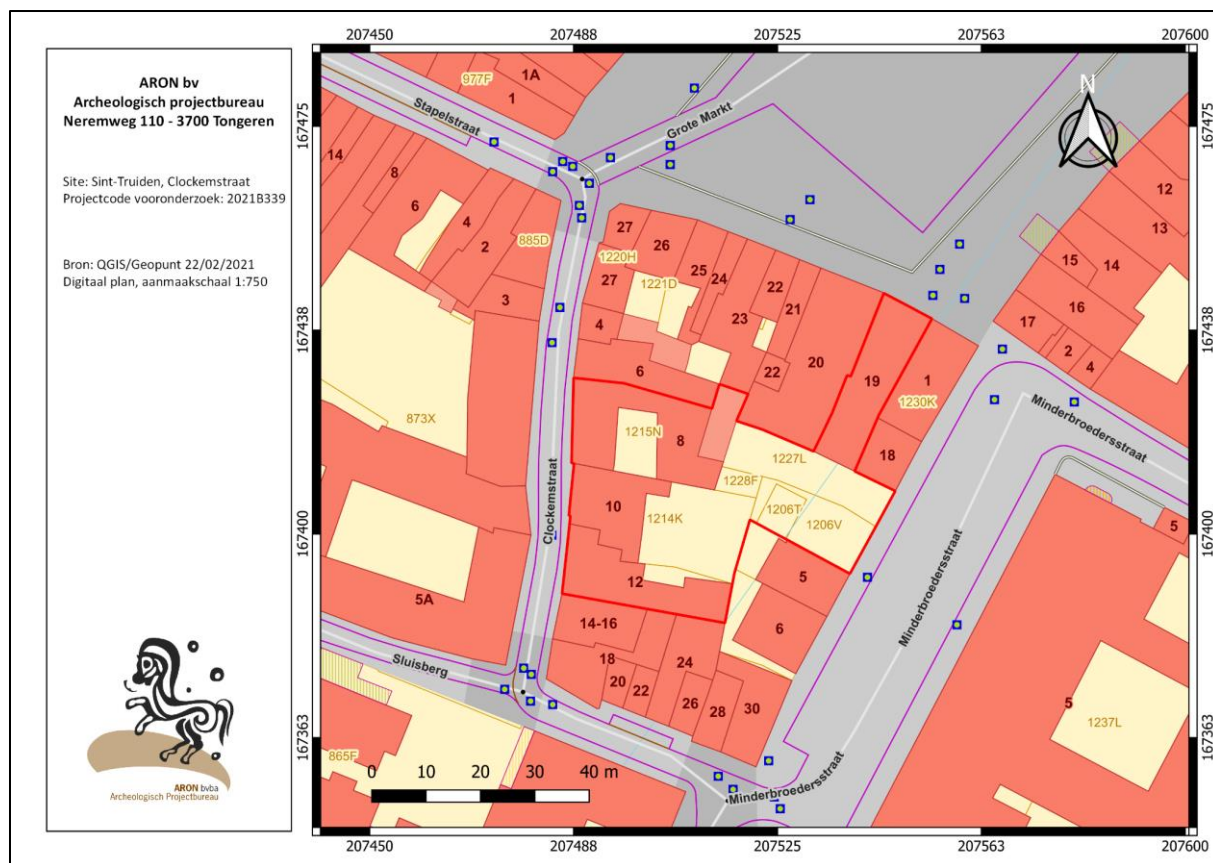
1. Beschrijvend gedeelte

1.1 Administratieve gegevens

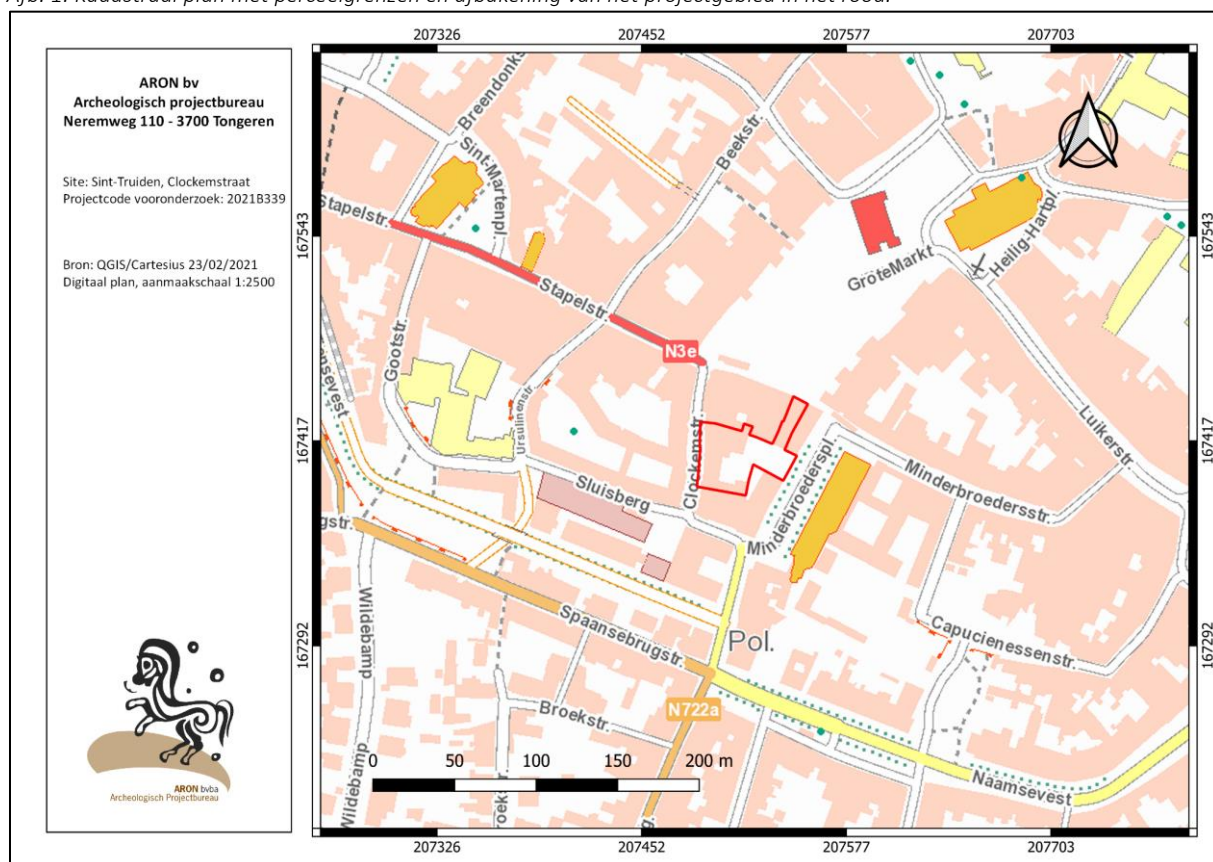
Projectcode	2021B339	
Naam en erkenningsnummer Archeoloog	Inge Van de Staey OE/ERK/Archeoloog/2015/00087	
Rechtspersoon	ARON bv Archeologisch Projectbureau, Neremweg 110, 3700 Tongeren OE/ERK/Archeoloog/2015/00006	
Actoren en specialisten binnen het project	Functie	Naam
	Erkend archeoloog Projectleiding	Inge Van de Staey Petra Driesen
Extern wetenschappelijk advies	Nvt.	Nvt.
Locatiegegevens	Limburg, Sint-Truiden, Clockemstraat, Grote Markt, Minderbroedersplein	
Oppervlakte	Het totale projectgebied heeft een oppervlakte van ca. 1.985 m ²	
Bounding box coördinaten	xMin, yMin: 207485.39, 167383.62; xMax, yMax: 207553.44, 167450.48	
Kadasternummers	Sint-Truiden: Afd. 1, sectie H, percelen 1228k, 1227l, 1215n, 1228f, 1206t, 1206v, 1214k, 1213e	
Thesaurusthermen ¹⁰	Sint-Truiden, bureauonderzoek, Grote Markt, Clockemstraat, Minderbroedersplein	
Overzichtsplan verstoringen	Zie 2.4 <i>Gaafheid van terrein: gekende verstoringen</i>	

⁹ CGP 2019, 48-49.

¹⁰ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/thesaurus>

Afb. 1: Kadastraal plan met perceelgrenzen en afbakening van het projectgebied in het rood.

Afb. 2: Uittreksel uit de topografische kaart met afbakening van het projectgebied in het rood (Uittreksels uit Cartoweb.be met toelating van het Nationaal Geografisch Instituut C18008 – www.ngi.be)

1.2 Archeologische voorkennis

Het terrein ligt volledig binnen de historische stadskern van Sint-Truiden, vastgesteld als archeologische zone (ID 11920).¹¹

Binnen het projectgebied zelf werd tot op heden geen archeologisch onderzoek uitgevoerd. In de onmiddellijke omgeving van het terrein zijn wel enkele CAI-locaties gekend die gerelateerd kunnen worden aan de middeleeuwse of recentere bewoning, stadsinrichting of infrastructuur.

1.3 Onderzoeksvragen en randvoorwaarden

Het archeologisch bureauonderzoek heeft als doel om op basis van bestaande bronnen informatie te verzamelen over de aan- of afwezigheid van een archeologische site op het terrein, de karakteristieken, de bewaringstoestand en de wetenschappelijke waarde ervan en zijn relatie met het landschap. Verder wordt een beschrijving gemaakt van de geplande werken waarvoor de omgevingsvergunning wordt aangevraagd, van de uitvoeringswijze van deze werken en van de potentiële impact van deze werken op het bodemarchief.¹²

Gezien het onderzoeksgebied gelegen is in een zone met een hoge densiteit aan bebouwing in het verleden, dient tevens bijzondere aandacht besteed te worden aan de bouwhistoriek in het gebied. Het gaat om een bureauonderzoek in een zone die gelegen is binnen de historische stadskern van Sint-Truiden.

Volgende onderzoeksvragen dienen tijdens het bureauonderzoek behandeld te worden:

- Wat zijn de gekende archeologische gegevens in het projectgebied?
- Welke informatie geven de gekende historische en iconografische gegevens van het projectgebied?
- Hoe is de evolutie van de historische bebouwing van het terrein?
- Wat is de geschiedenis van het landgebruik van het terrein?
- Wat zijn de gekende verstoringen (van de huidige verhardingen, riolering, allerhande leidingen, enz)? Hoe diep gaan deze verstoringen en over welke oppervlakte verspreiden ze zich?

Deze elementen worden vertaald naar de archeologische verwachting van het terrein en de impact van de geplande werken hierop. Op basis hiervan wordt bekeken of verder aanvullend vooronderzoek noodzakelijk is, en indien noodzakelijk, de keuze van de te gebruiken methode gemotiveerd.

Randvoorwaarden:

Het bureauonderzoek werd uitgevoerd voor het volledige projectgebied. Er zijn dan ook geen randvoorwaarden van toepassing.

¹¹ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/11920>

¹² CGP 2019, 48.

1.4 Beschrijving van de geplande bodemingrepen

De initiatiefnemer plant op een ca. 1.985 m² groot terrein een inbreidingsproject met 3 toegangszijden, respectievelijk vanuit de Grote Markt, de Clockemstraat en het Minderbroedersplein). Op de site zullen verschillende functies voorzien worden: een commerciële ruimte (supermarkt), horeca, kantoorruimte en woonegelegenheden. De woonentiteiten bevinden zich op de verdiepingen. Verder wordt een ondergrondse parking in twee niveaus ingepland.

Volgende ingrepen zijn in het kader van de huidige omgevingsvergunning voorzien (*Afb. 3-4 en BIJLAGE 7*):

Sloop gebouwen en opbraak verhardingen

Om ruimte vrij te maken voor de realisatie van een commerciële ruimte wordt het pand aan de Clockemstraat nr. 8 volledig verbouwd. Hiervoor blijven enkel de voorgevel en buitenmuren behouden, de rest wordt gesloopt. Het pand heeft een oppervlakte van ca. 445 m² en is over een oppervlakte van 157,8 m² onderkelderd.

Het naastgelegen gebouw Clockemstraat nr. 10 blijft grotendeels behouden en zal worden verbouwd. Enkel het meest zuidelijke deel wordt gesloopt (ca. 37 m²) en maakt op het gelijkvloers plaats voor een publieke doorsteek naar het terras van het restaurant aan de Clockemstraat nr. 12, een centrale groenzone en de ingang van de nieuwe commerciële ruimte. De kelder van het pand wordt aangepast en geïntegreerd in de te ontwikkelen ondergrondse parking. Hiervoor wordt de zone langs de straatzijde ca. 66 cm verdiept (niveau -2.57 naar -3.23 m). Om de verbinding met de parkeerkelder te maken wordt er verder in de gang van de kelder een trap gemaakt naar de sas. De verdieping onderaan de trap is 1.15 m lager gelegen dan de huidige gang.

De verwijdering van kelder thv Clockemstraat nr. 8 (ca. 157,8 m²) zal bodemingrepen met zich meebrengen tot op een diepte van 3,5 m onder het maaiveld. De uitgraving van de rest van het bebouwde terrein (ca. 325 m²) zal bodemingrepen van ca. 50-80 cm met zich meebrengen.

Ook het restaurant gelegen aan de Clockemstraat nr. 12 blijft behouden, hetzij wordt achteraan opengetrokken naar de centrale binnenruimte. Het pand langs de Grote Markt nr. 19 zal worden verbouwd en geïntegreerd in de commerciële ruimte. De kelder (ca. 186 m²) wordt aangepast en geïntegreerd in de te ontwikkelen ondergrondse parking.

Langs het Minderbroedersplein is een ca. 475 m² grote zone met grind verhard en als parking in gebruik. De bodemingrepen voor het opbreken en verwijderen van de verhardingen zullen niet dieper gaan dan de reeds geroerde bodem (ca. 30-40 cm onder het maaiveld).

De bodemingrepen zullen machinaal gebeuren d.m.v. een graafmachine.

Nieuwbouw commerciële ruimte met ondergrondse parking

Centraal staat de nieuwbouw van een commerciële ruimte (supermarkt) die het gehele binnengebied inneemt en aansluit aan de Grote Markt nr. 19, de Clockemstraat nr. 8 en de zone langs het Minderbroederplein. Een bijkomende doorgang (voor voetgangers) is voorzien tussen de panden langs de Clockemstraat nr. 10 en 12.

De aanleg van een ondergrondse parking, die zal bestaan uit twee ondergrondse bouwlagen, omvat de meest ingrijpende bodemingreep.

Deze parking is op het niveau -1 voorzien onder de gehele nieuwbouw van de commerciële ruimte en een deel van de centrale groenzone. Verder worden ook de kelders van de panden Clockemstraat nr. 10 en Grote Markt 19 in deze parking geïntegreerd, hetzij als afzonderlijke berguimtes en/of fietsenstallingen.

Niveau -2 neemt de gehele nieuwbouw van de commerciële ruimte in, alsook een kleine zone onder de centrale binnentuin.

De uitgraafdiepte voor de ondergrondse parking kan worden geschat op een diepte van ca. 6,5 m onder de nulpas (= afgewerkt vloerniveau nieuwbouw). De fundering is momenteel niet gekend en is afhankelijk van de berekeningen van de stabiliteitsingenieur.

Afb. 3: Ontworpen toestand, niveau -2, -1 en 0 (Bron: DFM Architectural office, 1/100, 2021B339).

Afb. 4: Ontworpen toestand, snede (Bron: DFM Architectural office, 1/100, 2021B339).

Nutsleidingen

Momenteel is geen rioleringsplan beschikbaar. Voor de aanleg van riolering, water en elektriciteit kan wel worden aangenomen dat hiervoor smalle, maar diepe lineaire ingrepen worden voorzien. Een verstoringsdiepte van ca. 80 cm tot maximaal 2,5 m -mv kan hiervoor worden aangenomen. Deze leidingen zullen echter (grotendeels) ingewerkt worden in de parking.

Werfzone

De werfzone bevindt zich volledig binnen het projectgebied. Hiervoor worden geen bijkomende bodemingrepen voorzien.

1.5 Werkwijze, verloop en actoren

Niettegenstaande het bureauonderzoek betrekking heeft op een zone die gekenmerkt wordt door een hoge densiteit aan bebouwing in het verleden, werd ook aandacht besteed aan de landschappelijke opbouw en het landgebruik van het gebied. Volgende kaarten werden in het kader van dit deelaspect van het vooronderzoek dan ook geraadpleegd: de topografische kaart, de bodemkaart, de bodemerosiekaart, de bodemgebruikskaart, de quartair geologische kaart, de tertiair geologische kaart en *Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II (AGIV)*. Voor het projectgebied bestaat geen geomorfologische kaart. Wel werd een beknopte geomorfologische beschrijving opgemaakt door E. Goossens in het toelichtingsboekje bij de Quartair geologische kaart, kaartblad 33, Sint-Truiden.¹³ Deze beschrijving werd eveneens doorgenomen.

Om een inzicht te bekomen in de reeds gekende archeologische waarden binnen het projectgebied en zijn directe omgeving werd de Centrale Archeologische Inventaris geraadpleegd.¹⁴ Deze online inventaris, opgesteld door het Agentschap Onroerend Erfgoed van de Vlaamse Overheid, biedt een overzicht van alle tot nu toe gekende archeologische vindplaatsen in Vlaanderen. Voor zover voorhanden werd gebruik gemaakt van verschillende publicaties die betreffende archeologische vondsten en uitgevoerde opgravingen in de omgeving verschenen. Via het Geoportaal van Onroerend Erfgoed werd eveneens de inventaris van de beschermde archeologische sites, de inventaris van vastgestelde archeologische zones en de inventaris van gebieden waar geen archeologie te verwachten valt, geraadpleegd.

Voor het onderzoeksgebied zijn heel wat iconografische bronnen voorhanden. Twee 17de-eeuwse kaarten die via het stadsarchief beschikbaar waren, werden bekeken. Verder werden ook de beschikbare kaarten via *Geopunt* geraadpleegd. Het betreft onder meer *de Villaret-Cassinikaart* (1748), *de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden*, opgenomen op initiatief van graaf de Ferraris (1770-1778) en *de Vandermaelenkaart* (1846-1854). *De Atlas der Buurtwegen* (ca. 1840) bracht voor het projectgebied, gelegen in de stadskern van Sint-Truiden, geen bijkomende informatie en is daarom niet weergegeven. Ook *de Popp-kaart* (1842-1879) bleek voor het projectgebied niet beschikbaar. Via de website *Cartesius.be* werden de topografische kaarten uit 1873, 1904, 1939, 1969 en 1981, opgemaakt door het Nationaal Geografisch Instituut en zijn voorgangers, bestudeerd. De topografische kaarten van 1939 en 1969 zijn in het bureauonderzoek opgenomen. De overige kaarten worden niet afgebeeld aangezien ze eenzelfde situatie weergeven. Ook *de Primitieve Kadasterkaart*, die werd aangemaakt met het oog op het systematisch uitwerken van een kadaster, en voor Sint-Truiden werd voltooid in 1843, is via de site *Cartesius* beschikbaar. Ook werden oude luchtfoto's die eveneens via de website *Geopunt.be* (AGIV) ontsloten zijn, bestudeerd.

Om het projectgebied historisch te kaderen werd geput uit een aantal monografieën en artikels, waarvan de referenties zijn opgenomen onder de bibliografie. Een grondige studie van de beschikbare archivalische bronnen kan wel bijkomende informatie opleveren voor de middeleeuwse geschiedenis van het onderzoeksgebied, maar een dergelijk onderzoek is van een dusdanige omvang dat dit niet past binnen deze archeologienota.

De initiatiefnemer bezorgde de tot nu gekende informatie over het plangebied. In combinatie met de meest recente orthofoto kon zo een beeld bekomen worden van de huidige inrichting en de gaafheid van het onderzoeksgebied.

Het bureauonderzoek werd uitgevoerd door *Inge Van de Staey* van het archeologisch projectbureau *Aron bv* en intern begeleid door *Petra Driesen*.

¹³ Goossens 2007.

¹⁴ <https://geo.onroenderfgoed.be/> en <http://cai.onroenderfgoed.be/>

2. Assessment

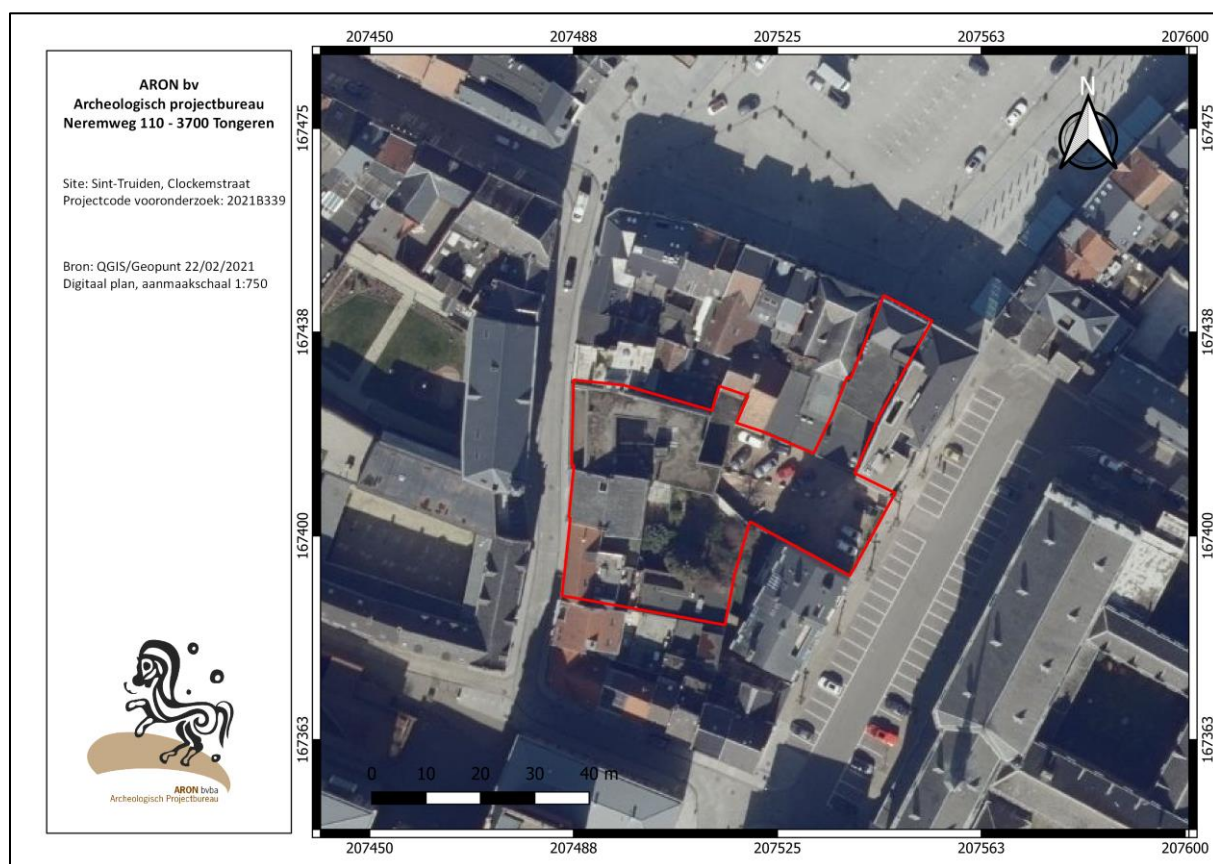
2.1 Situering van het projectgebied

Het projectgebied heeft een oppervlakte van circa 1.985 m² en is kadastraal gekend als Sint-Truiden: Afd. 1, sectie H, percelen 1228k, 1227l, 1215n, 1228f, 1206t, 1206v, 1214k, 1213e.

Het terrein situeert zich in het zuiden van de historische stadskern van Sint-Truiden en omvat een gebied dat in het noorden wordt begrensd door de Grote Markt, in het westen door de Clockemstraat en in het oosten door het Minderbroedersplein.

Het projectgebied is zowel langs de Clockemstraat (nrs. 8, 10 en 12, respectievelijk percelen 1215n, 1214k en 1213^e) als de Grote Markt 19 (perceel 1228k) quasi volledig bebouwd. Een binnenkoer is wel aanwezig ter hoogte van het pand langs de Clockemstraat nr. 8. Het achterliggende gedeelte van het pand langs de Clockemstraat nr. 10 is als tuin in gebruik. Langs het Minderbroedersplein zijn percelen 1206v, 1206t, 1227l, en 1228f met grind verhard en als parking in gebruik (Afb. 5, BIJLAGE 6). Dit komt overeen met de situatie op de bodembedekkingskaart 2015.

Het onderzoeksterrein ligt volledig in de vastgestelde archeologische zone van de historische stadskern van Sint-Truiden (besluit ID 11920). Het pand aan de Clockemstraat nr. 10 is vastgesteld als bouwkundig erfgoed onder ID22878 (cfr. Neoclassicistisch burgerhuis).¹⁵

Afb.5: Kleurenorthofoto met aanduiding van het projectgebied (rood).

Sint-Truiden is gelegen in het zuidwesten van de provincie Limburg, in de Haspengouwse leemstreek. Het glooiende reliëf van de Haspengouwse leemstreek wordt doorsneden door talrijke zijtakken van de Gete. Sint-Truiden ligt in en langs de vallei van de Cicindriabeek. Deze beek ontspringt ten zuiden van de stad, loopt via de

¹⁵<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/22878>

Beekstraat het centrum in en verlaat de stad in het noordoosten (Afb. 6).¹⁶ Het projectgebied is gelegen ten oosten van de beekvallei van de Cicindria. Een naamloze aftakking van de Cicindria doorsnijdt het projectgebied in het oosten.¹⁷ De Cicindria zelf – die in de binnenstad voor een groot deel overwelfd is en niet in het straatbeeld zichtbaar is – stroomt ca. 85 m ten westen van het plangebied, onder de huidige Ursulinenstraat en Beekstraat.

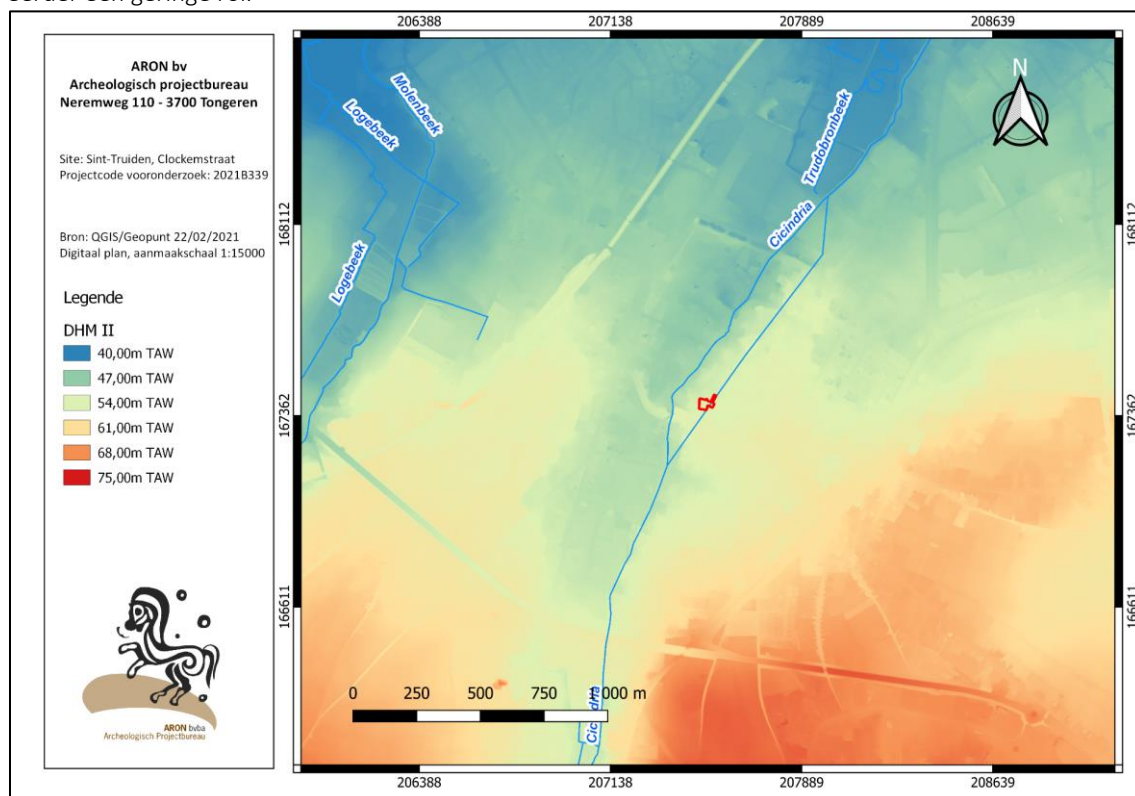
Het projectgebied is op de westelijke rand van een uitloper van een meer zuidoostelijk gelegen leemrug gelegen. Het terrein zelf is het hoogst gelegen centraal (54,5 m TAW) en daalt af in noordelijke (53,6 m TAW) alsook westelijke richting (ca. 53 m TAW) (Afb. 7 en Afb. 8).

De tertiaire ondergrond van het volledige centrum van Sint-Truiden betreft *de Formatie van Hannut* (Afb. 9, Bruin). Deze bestaat uit grijsgroen fijn zand met soms dunne kleihoudende intercalaties met plaatselijk zandsteen. Meer naar onder toe bevat deze formatie meer klei.

Volgens de quartairprofieltypekaart worden de tertiaire afzettingen in het projectgebied afgedekt door een dun pakket Brabantleem (ca. 1 m) bovenop een dik pakket Haspengouwleem (3 à 4 m) (Afb. 10, Donkeroranje). Net ten oosten bestaan de quartaire afzettingen uit een dun pakket Haspengouw Leem (ca. 1 m) met daarboven een dik (3 à 4 m) pakket Brabant Leem (Afb. 10, Lichtoranje). Ten westen, in de vallei van de Cicindria, wordt beekalluvium aangeduid (Afb. 10, Paars). Verder verwijderd wordt *colluvium* (Afb. 10, Felgroen) aangeduid in enkele droogdalen van zijbeken van de Cicindria.

Op de bodemkaart (Afb. 11) wordt de volledige stadskern van Sint-Truiden aangeduid als bebouwde zone (OB). De gronden rond de stad worden, afhankelijk van de topografische situatie, gekenmerkt door droge en natte leembodems.

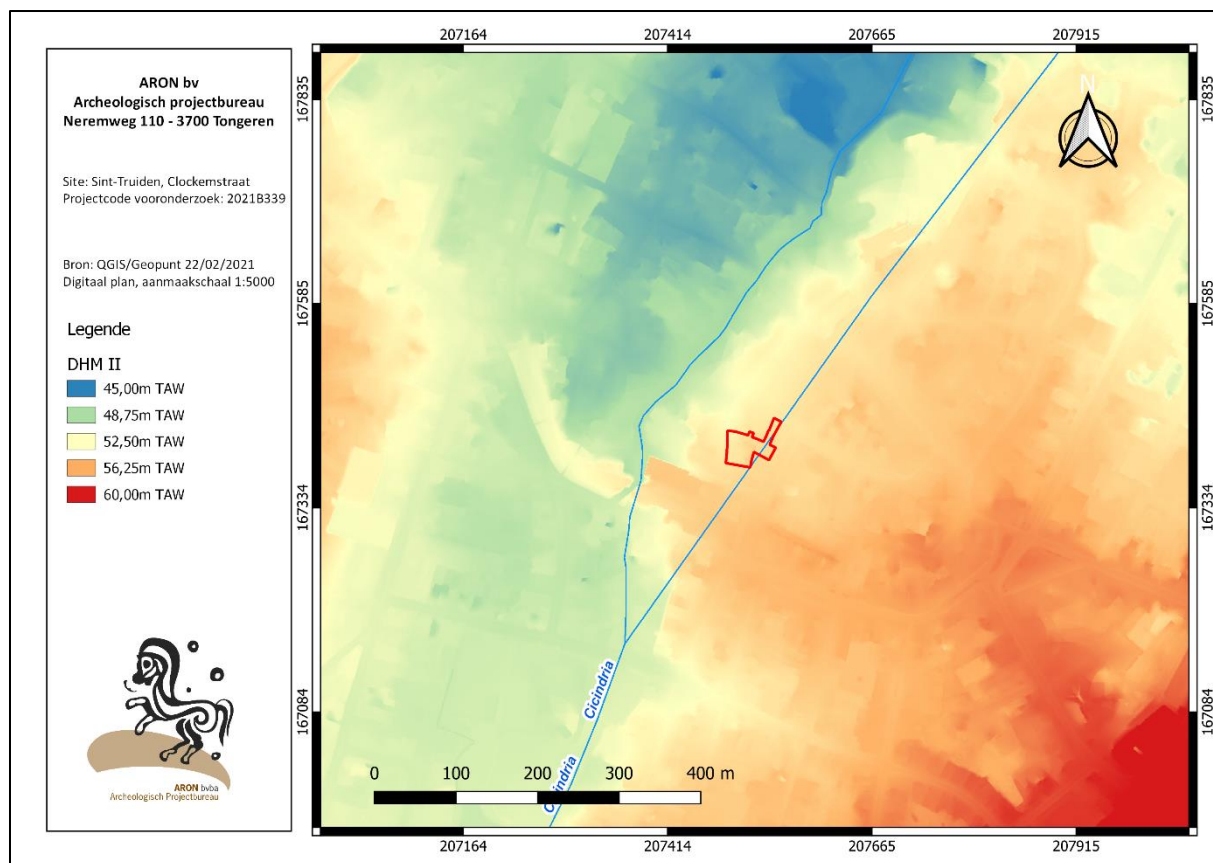
De *potentiële bodemerosiekaart uit 2021* (Afb. 12) geeft geen informatie weer met betrekking tot het onderzoeksgebied. Percelen rondom de stad worden gekenmerkt door een verscheiden kans op bodemerrosie, van zeer laag (lichtgroen) tot hoog (rood). Het hele onderzoeksgebied wordt ingenomen door gebouwen en verhardingen en zal daarom momenteel geen erosie kennen. Ook in oorsprong speelde erosie vermoedelijke eerder een geringe rol.

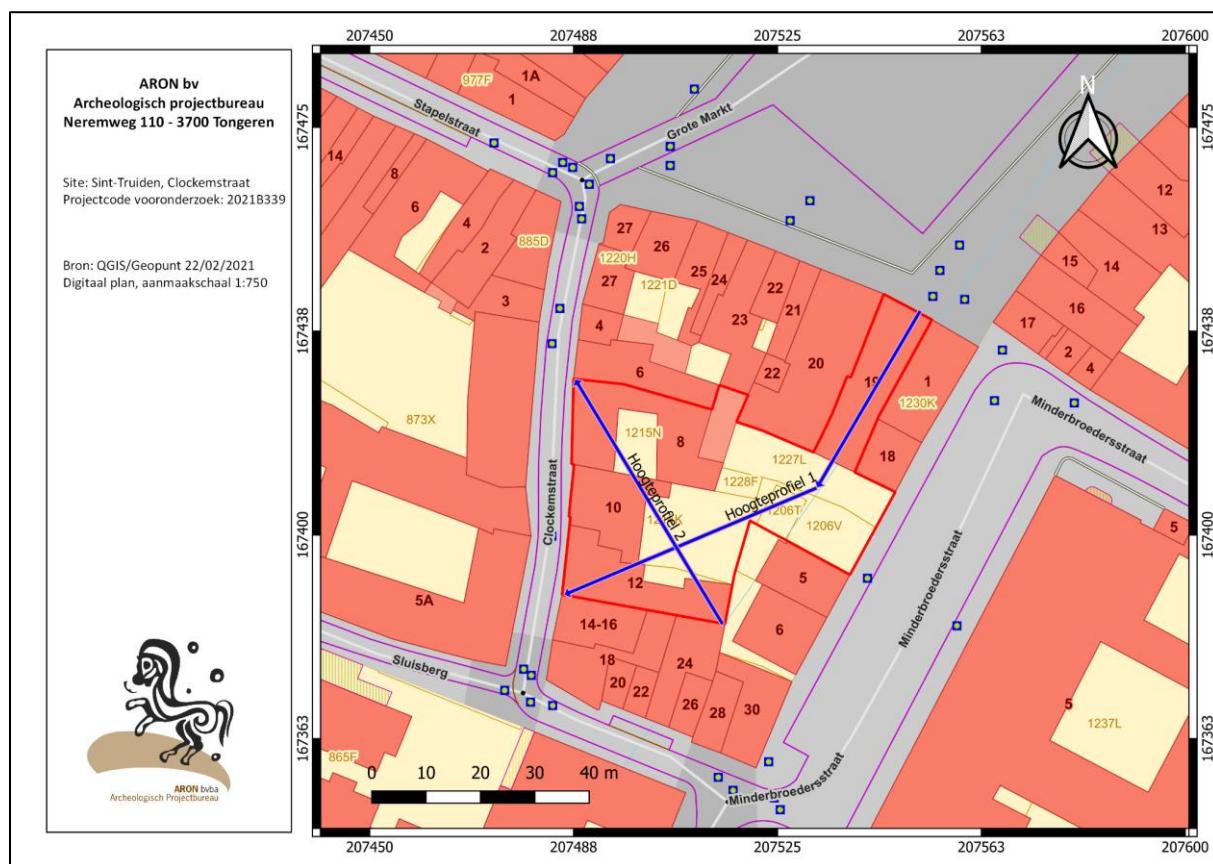
Afb. 6: Uittreksel uit het digitaal hoogtemodel Vlaanderen II met afbakening van het projectgebied in het rood.

¹⁶ De Winter 2010, 2-3.

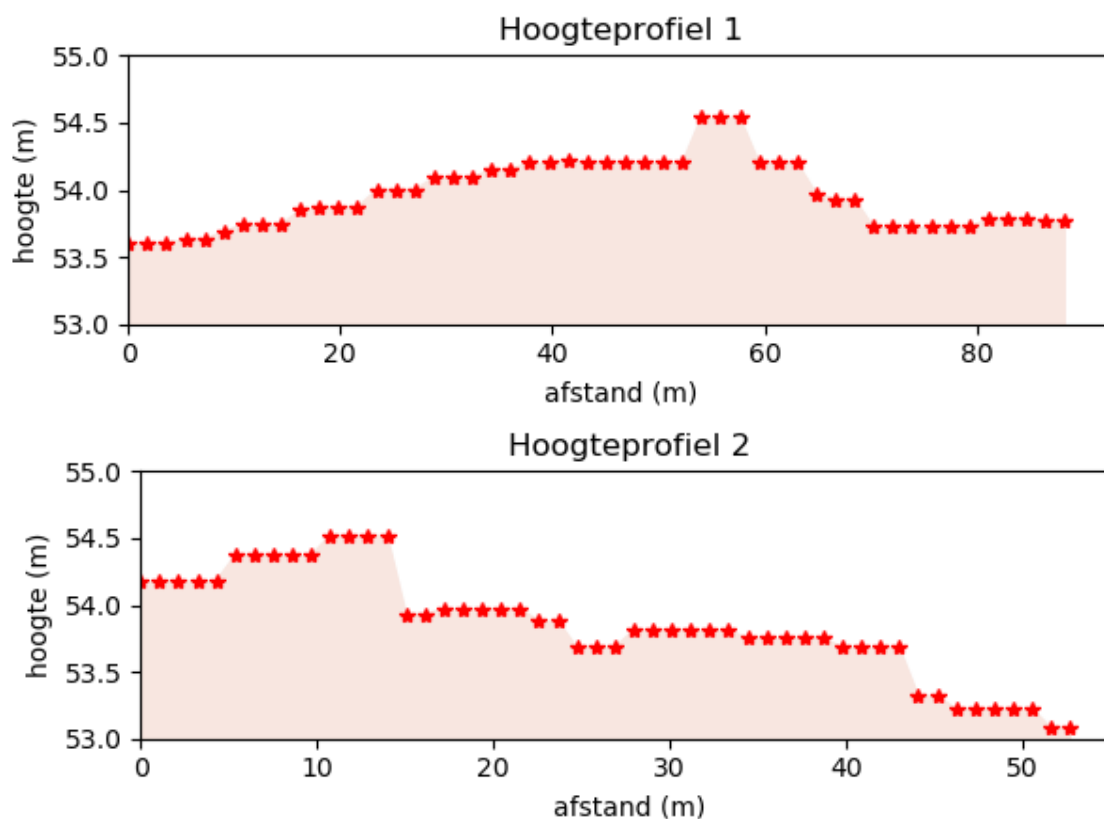
¹⁷ Op basis van de vergregen KLIP-leidingen kan deze loop niet worden bevestigd.

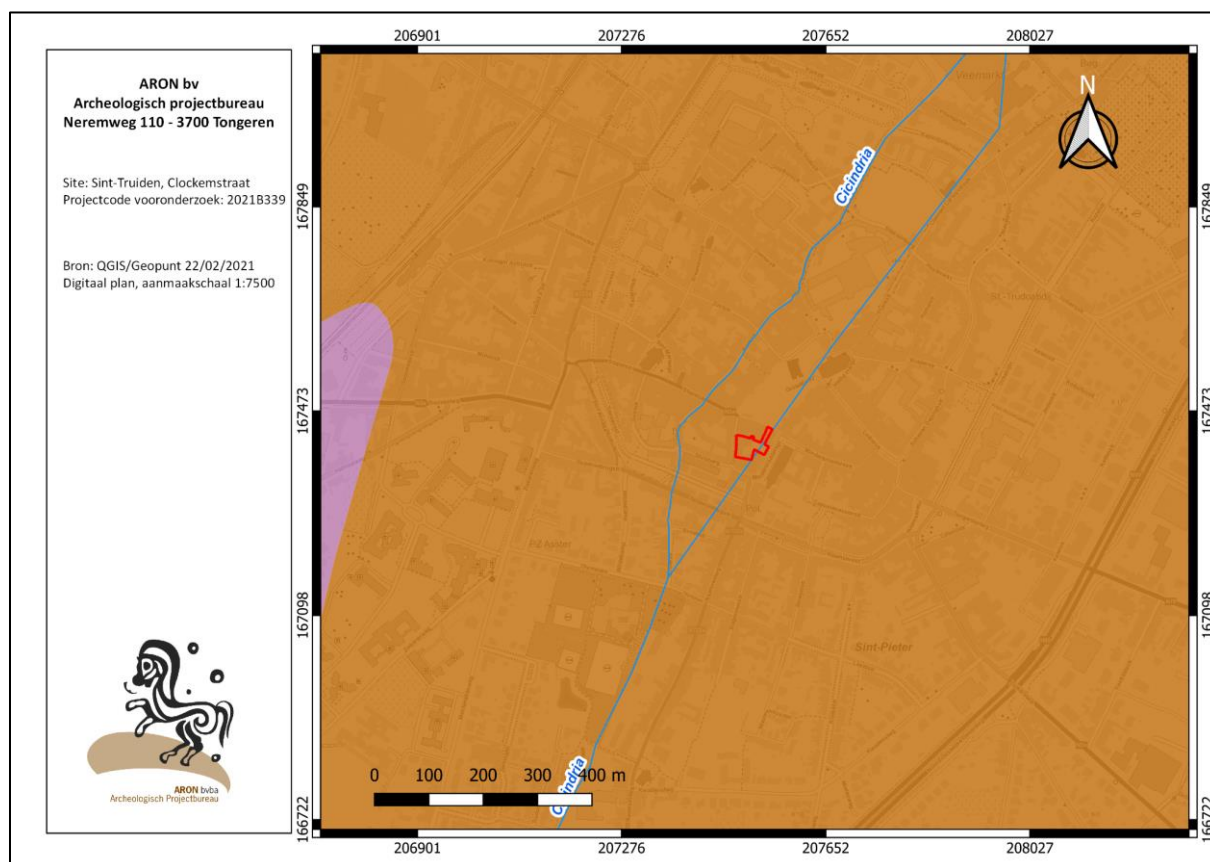
Afb. 7: Uittreksel uit het digitaal hoogtemodel Vlaanderen II met afbakening van het projectgebied in het rood.

Afb. 8.1: Situering hoogteprofielen (blauw) op het projectgebied (rood).

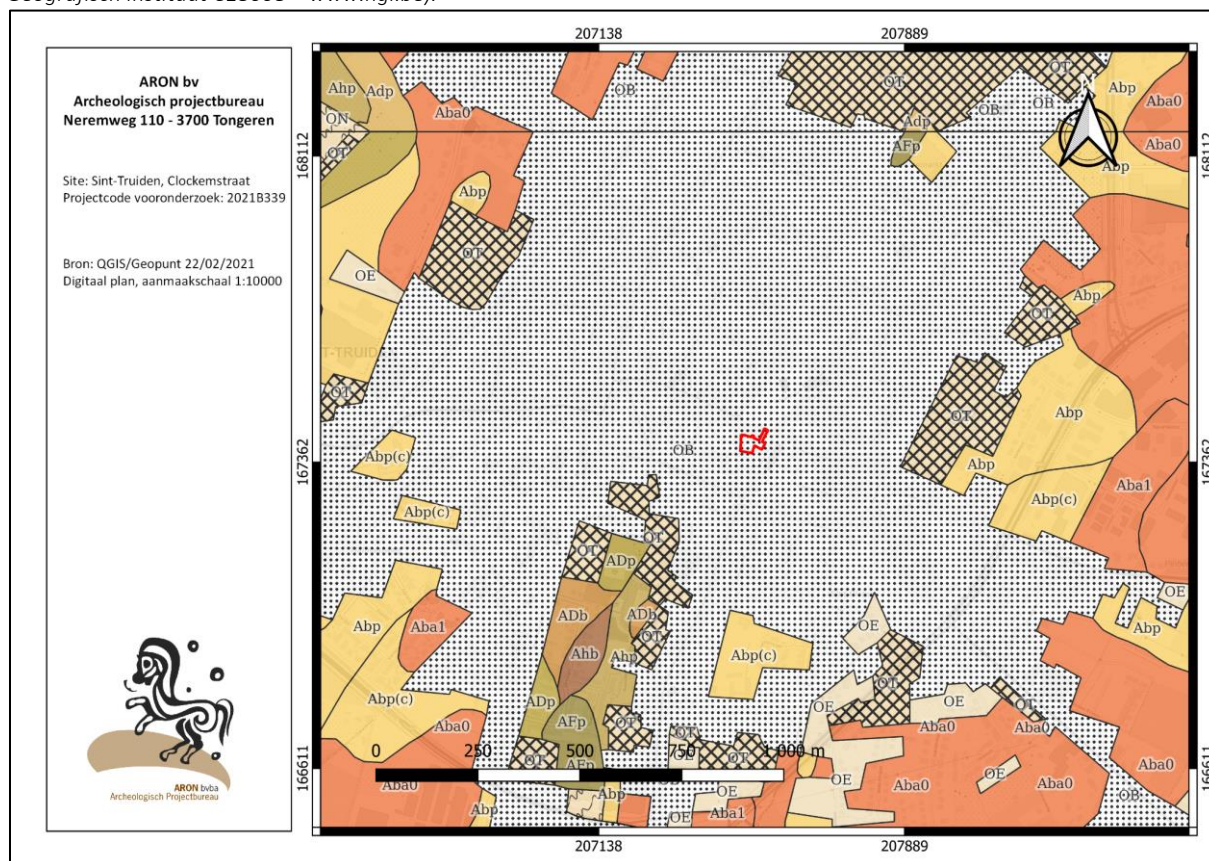
Afb. 8.2: Hoogteprofiel van het projectgebied (QGIS/Geopunt, digitaal plan, dd. 22/02/2021, 2021B339).

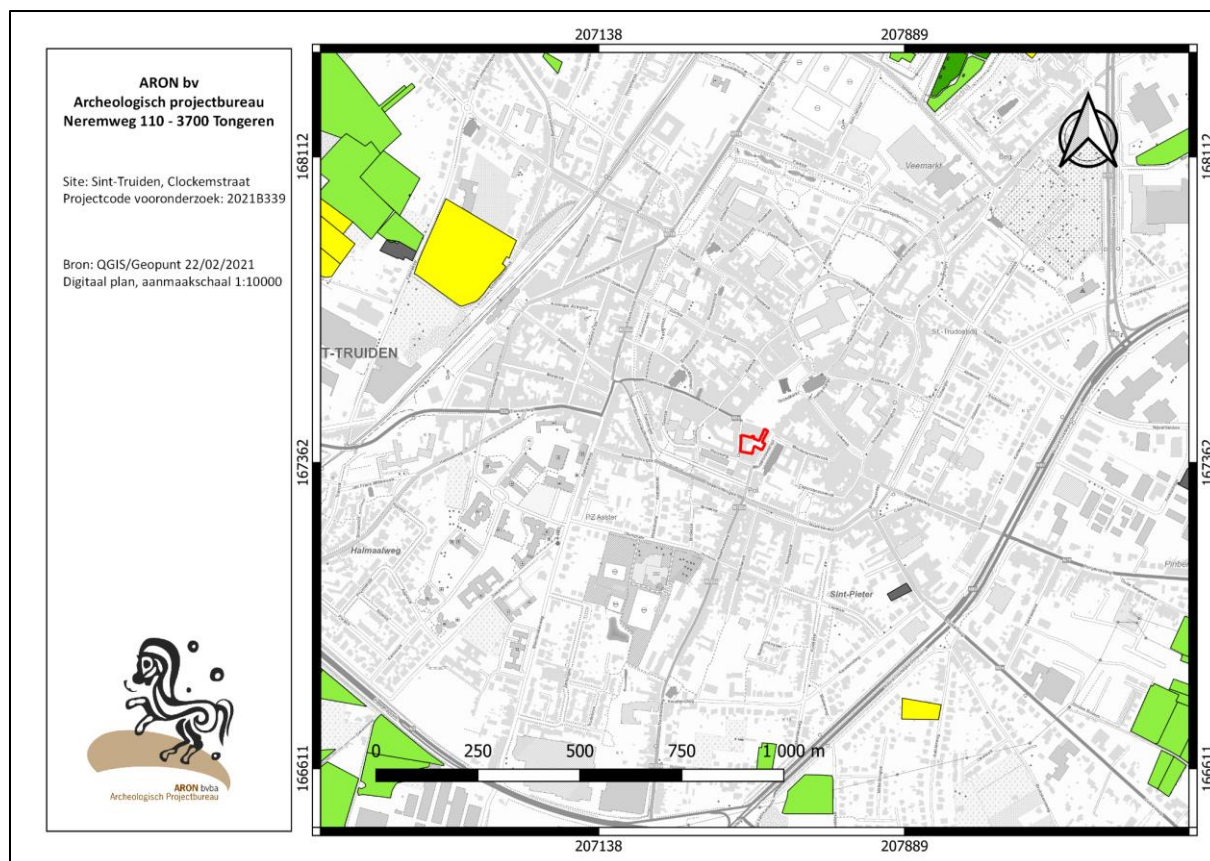
Afb. 9: Uittreksel tertiaire kaart en met afbakening van het projectgebied in het rood (paars: Formatie van Sint-Huibrechts-Hern; Oranjebruin: Formatie van Hannut). (Uittreksel uit Cartoweb.be met toelating van het Nationaal Geografisch Instituut C18008 – www.ngi.be).

Afb. 10: Uittreksel Quartair profieltypekaart kaartblad 33 Sint-Truiden met afbakening van het projectgebied in het rood (Lichtoranje: dik pakket Brabantleem op dun pakket Haspengouwleem, Donkeroranje: dun pakket Brabantleem op dik pakket Haspengouwleem,, Groen: Colluvium; Paars: Beekalluvium) (Uittreksels uit Cartoweb.be met toelating van het Nationaal Geografisch Instituut C18008 – www.ngi.be).

Afb. 11: Bodemkaart met aanduiding van het projectgebied in het rood.

Afb. 12: Potentiële bodemerosiekaart per perceel 2021 met aanduiding van het projectgebied in het rood (Uittreksels uit Cartoweb.be met toelating van het Nationaal Geografisch Instituut C18008 – www.ngi.be).

2.2 Historische situering

2.2.1 Beknopte geschiedenis van Sint-Truiden

De stad Sint-Truiden is in de vroege middeleeuwen organisch gegroeid rond de abdij die er door Trudo, een edelman van Frankische afkomst, rond het midden van de 7de eeuw werd gesticht op het familiaal domein 'Sarchinium'. Dit uitgestrekte domein werd gesticht op een verhevenheid langs de Cicindriabeek die het domein in het westen begrenste. Verder was het domein aan drie zijden omgeven door een dicht woud. Dit neemt niet weg dat reeds in de Romeinse periode (of vroeger?) bewoning aanwezig was op of rond deze locatie.

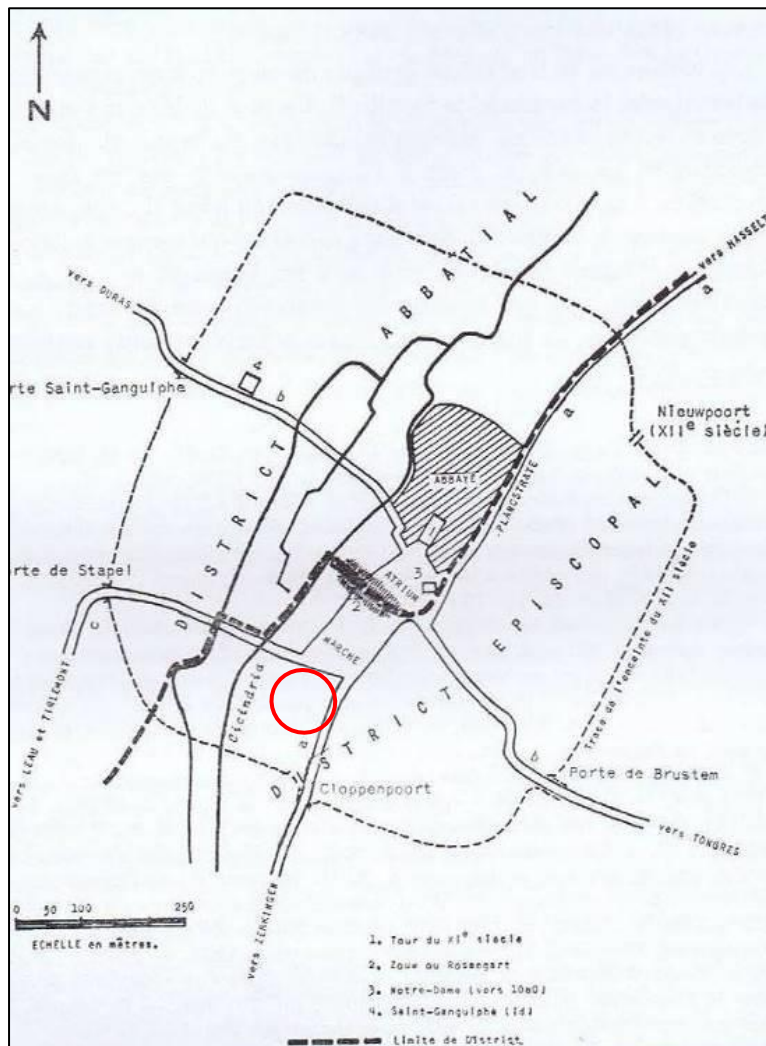
Na de dood van Trudo groeide al gauw een kleine nederzetting uit rond de abdij. Bedevaarders kwamen van heinde en ver om het graf van Trudo te bezoeken en de mirakels te aanschouwen die deze heilige verrichtte. Door haar uitstraling trok de abdij dan ook al vlug geïnteresseerden aan die zich in de buurt vestigden of zich als lijfeigenen aan de abdij schonken. De eerste bewoning ontstond dan ook rondom de verschillende wegen die naar het klooster leidden. In de 11de eeuw was de nederzetting rond de abdij door toenemende handel reeds uitgegroeid tot een versterkte stad, *Oppidum Sancti Trudonis*.¹⁸

De centrale plaats daarbij was de Markt. Deze was in twee verdeeld door de 'Zouw', de grenslijn tussen de gebieden waarover de abt van de Sint-Trudoabdij en dat waarover de bisschop van Metz, later de prins-bisschop van Luik, gezag over hadden. De grens liep over de Markt waar nu het stadhuis is gelegen en splitste het plein op.¹⁹ Ten zuiden van de Grote Markt liep deze grens in de richting van de huidige Ursulinnenstraat, langs de

¹⁸ De Winter 2010, 2.

¹⁹ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/4672>

Cicindria. In noordelijke richting liep deze grens achter de Onze-Lieve-Vrouwkerk langs het Heilig-Hartplein en de huidige Plankstraat in noordelijke richting de stad uit (Afb. 13).²⁰

Afb. 13: Pre-stedelijk Sint-Truiden met aanduiding van de grenslijn tussen het gebied waarover de abt, en dat waarover de bisschop van Metz, later de prins-bisschop van Luik, jurisdictie had, waartoe ook het onderzoeksterrein behoorde (rood) (Bron: Charles 1965, 109).

Een aarden omwalling uit de 11de eeuw werd in 1129 vervangen door een stenen vestingsmuur. Deze omwalling werd in 1675 afgebroken, al is het verloop ervan nog steeds zichtbaar in het stratenplan.²¹ De stad kende voornamelijk in de middeleeuwen een grote bloeiperiode dankzij onder meer de lakennijverheid en handel. Na deze rijk periode kende de stad een terugval. Het is vooral de fruitteelt die Sint-Truiden vanaf het einde van de 19de eeuw deed heropleven en de stad lieten uitgroeien tot haar huidige grenzen.²²

2.2.2. Beknopte geschiedenis van het projectgebied

Het stratenpatroon en de vorm van de stad, zoals ze afgebakend was door de omwalling, veranderde in de loop der tijd nauwelijks. Op de oudste bekende kaarten van Sint-Truiden uit de 17de eeuw (zie infra, Afb. 15 en Afb. 16) is het plangebied goed te situeren tussen de Grote Markt, de huidige Clockemstraat en het Minderbroedersplein.

De Grote Markt ontstond op de plaats waar enkele belangrijke wegen samenkwamen. Deze wegen, samen met de Cicindria, bakenen een ruimte af die oorspronkelijk nog groter was dan het huidige marktplein, en waaromheen zich de vroegste bebouwing van de stad concentreerde. In 1060 verkrijgt de nederzetting de benaming "oppidum"

²⁰ Driesen e.a. 2009

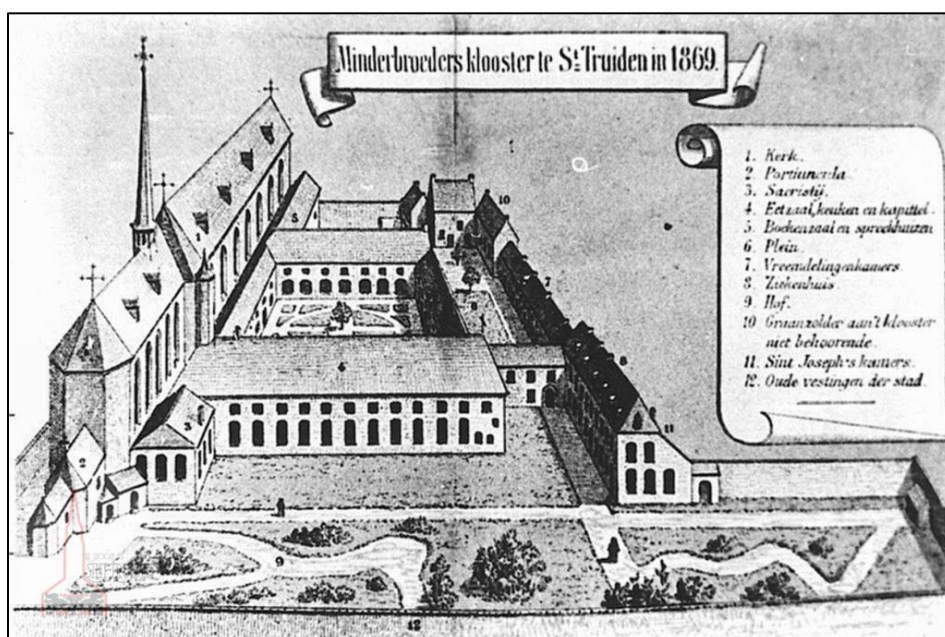
²¹ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/140054>

²² Reygel e.a. 2012, 3-4.

en daarmee het handels- en marktrecht, zodat deze centrale ruimte zich als handelsplein ontwikkelt. Op de markt monden de belangrijke invalswegen uit: ten noorden, naast de abdij, de Diesterstraat (vroegere *Cloesterstraete* of *Steenstraete*) en de Plankstraat, ten oosten de Luikerstraat (voormalige *Brustemstraete*), ten zuiden de Clockemstraat (in de richting van Namen), ten zuidwesten de Stapelstraat (in de richting van Tienen). Al deze straten leidden naar één der stadspoorten. Ook vormde de markt de scheiding tussen het geestelijke en het wereldlijke domein (*supra*). Op deze scheiding werden de hallen (14de eeuw) en later het stadhuis (18de eeuw) opgericht. In het zuiden ontwikkelde zich zo de "grote markt", en de "groentemarkt" ten noorden.²³

De **Clockemstraat**, ook wel de voormalige *Cloppenstraete* en *Cloppemstraete*, wordt voor het eerst vermeld in 1363, en werd zo genoemd naar de Clockempoort waar de straat op uitgaaf. De Clockempoort was geen belangrijke poort, aangezien hier geen drukke verkeerswegen naar toe leidden: de verbinding met Namen is vrij recent, en de oorspronkelijke weg ging niet verder dan het gehucht Bevingen. Vlak achter de Clockempoort lag de "Laekenmakersraem", een open ruimte.²⁴ Het burgerhuis ter hoogte van nr. 10 betreft een neoclassicistisch dubbelhuis uit het begin van de 20ste eeuw.²⁵

Het **Minderbroedersplein** dat het terrein in het oosten begrensd, ontstond pas na een bombardement in 1940. Voorheen was deze zone bebouwd. Tussen deze bebouwing en het kloostercomplex van de Minderbroeders was het Minderbroederssteegje van de aanwezig. Het kloostercomplex (Afb. 14) strekt zich verder in oostelijke richting uit tot de Capucienessenstraat, en leunde in het zuiden aan tegen de voormalige stadswal. De vestiging der minderbroeders te Sint-Truiden wordt gesitueerd tussen 1220 en 1230 waarbij de eerste bewoning plaatsvond op de hoek van de huidige Minderbroedersstraat en Luikerstraat. De bouw van het klooster op de huidige plaats dateert waarschijnlijk in de tweede helft van de 13de eeuw. De huidige kerk die het Minderbroedersplein in het oosten begrensd dateert van 1731 tot 1735, nadat in 1730 de eerste kerk (hetzij gelegen op een andere locatie) werd gesloopt. In 1780 werd de kerk verlaagd. In 1797 werd de orde opgeheven en de goederen verkocht; de franciscanen slaagden erin het goed op te kopen. In 1830 wordt echter het klooster heropend. Nadat de kerk (dak en deel van het mobilair) en het grootste deel van het klooster bij een bombardement in 1940 werd en verwoest, werd de kerk nog in hetzelfde jaar gerestaureerd en op haar oorspronkelijke hoogte van voor 1780 opgetrokken.²⁶

Afb. 14: Overzicht van het Minderbroedersklooster in 1869 (Bron: www.ikwooninsintruiden.be).

²³ De Winter 2010, 41; Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: Grote Markt [online] <https://id.erfgoed.net/themas/4672> (Geraadpleegd op 22-02-2021).

²⁴ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: Clockemstraat (1981) [online] <https://id.erfgoed.net/themas/4681> (Geraadpleegd op 22-02-2021).

²⁵ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: Neoclassicistisch burgerhuis [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/22878> (Geraadpleegd op 22-02-2021).

²⁶ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: Minderbroedersklooster, kloosterkerk en stadswal [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/22861> (Geraadpleegd op 22-02-2021).

2.2.3. Het projectgebied op iconografische en cartografische bronnen

Een overzicht van de iconografische bronnen en historische kaarten, met hun belangrijkste aanduidingen in het onderzoeksgebied, wordt in onderstaande paragraaf gegeven.

Op de oudste gekende kaart van Sint-Truiden uit de 17de eeuw (*Afb. 15*) is het projectgebied bebouwd langs de Clockemstraat in het westen en de Grote Markt in het noorden. Verder wordt het projectgebied grotendeels als tuinzone ingenomen, hetzij enkele structuren ook het terrein dieper innemen. Op te merken is dat het bouwblok doorloopt in westelijke richting, ter hoogte van het huidige Minderbroedersplein, waar tevens bebouwing zichtbaar is. Een smalle weg scheidt deze gebouwen van de meer oostelijk gelegen kloostergebouwen van het Minderbroedersklooster.

Een kaart van de stad Sint-Truiden van L. Sterken (Afb. 16), naar de eind 17de eeuwse kaart van L. Warnouts uit het register van de goederen van de abdij (1697), duidt het projectgebied aan tussen de Kloppem Straete (ten westen, nr. 35), de Merckt (ten noorden, nr. 20) en de Minder Broeders Stege (ten oosten, nr. 34).

Ook de *Villaret-Cassinikaart (Afb. 17, ca. 1745-1748)* geeft een eerder schematisch beeld van de stad. Toch kan het terrein op deze kaart goed binnen hetzelfde bouwblok gesitueerd worden dat in het westen wordt begrensd door de Clockemstraat. In het oosten loopt het blok quasi door tot tegen de Minderbroederskerk.

Hetzelfde is waar te nemen op de *Hist. Militaire kaart (Afb. 18, ca. 1746-1771)* en de *Ferrariskaart (Afb. 19, 1771-1778)*. Het terrein is in het westen en noorden, respectievelijk langs de huidige Clockemstraat en Grote Markt, volledig bebouwd langs de straatzijde. Enkel in het westen lijkt dit niet het geval. Hier wast het terrein, net zoals het merendeel van het binnengebied, als tuin in gebruik. Een vierkant bijgebouw is vewel in het zuiden van het terrein aanwezig.

Een reconstructietekening van Jozef Matthijs (toestand ca. 1820, Afb. 20) geeft de situatie weer die hoofdzakelijk gebaseerd is op het *Primitief Kadasterplan* (ca. 1843, *Afb. 21*). Op beide kaarten is het projectgebied volledig langs de straatzijde bebouwd in het noorden en het westen. Dit bouwblok loopt nog steeds door tot aan de Minder Broeders Stege, zodat de westelijke projectgrens in de binnenruimte valt. Deze zone blijft als tuinzone in gebruik, hetzij wordt het aandeel bijgebouwen die dieper de percelen innemen groter.

De *topografische kaarten uit 1873, 1904 en 1939 (Afb. 22)* geven een gelijkaardig beeld. Hetzelfde is waar te nemen op enkele oude foto's (*Afb. 23-Afb. 24*).

De Minderbroeders-site raakte zwaar beschadigd tijdens een bombardement in 1940, waarbij vooral het dak van de kloosterkerk getroffen werd (*Afb. 25*). Ook de bebouwing in het westen van het huidige bouwblok viel hierbij in puin, en werd vervolgens gesloopt (*Afb. 26-Afb. 28*).

In 1957 werd het huidige Minderbroedersplein ingericht. Deze situatie is waar te nemen op de *topografische kaart uit 1969 (Afb. 29)*.

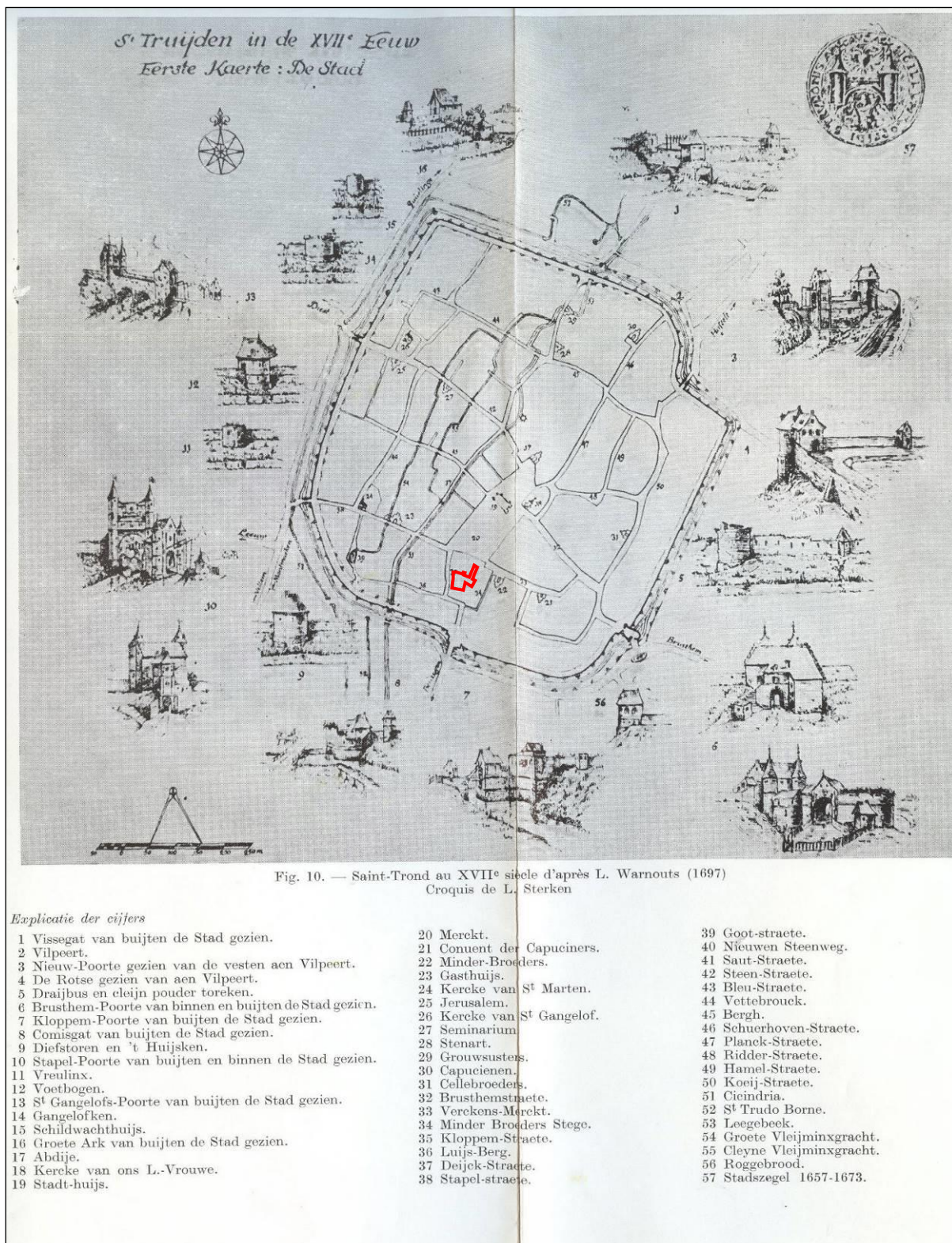
Op een foto uit de jaren '70 (*Afb. 30*) alsook de *orthofoto genomen tussen 1979 en 1990 (Afb. 31)* lijkt ook een deel van het oostelijke terreingedeelte bebouwd, het centrale gedeelte is als tuin in gebruik.

Op de *orthofoto genomen tussen 2000 en 2003 (Afb. 32)* is nog steeds een deel in het oosten bebouwd. Het betreft de percelen 1206V, 1206T en 1228F. Perceel 1227L is braakliggend, perceel 1214L als groenzone ingevuld. Verder stemt de bebouwing overeen met de huidige bebouwing.

Op de *orthofoto 2008-2011 (Afb. 33)* blijft een kleine bebouwing op perceel 1228F zichtbaar. Deze werd pas in 2018 gesloopt (*Afb. 34*).

Afb. 15: Overzicht en detail uit een kaart van Sint-Truiden met situering van het projectgebied (datering onbekend, begin 17de eeuw?, Stadsarchief Sint-Truiden).

Afb. 16: Sint-Truiden einde 17de eeuw door L. Sterken, naar L. Warnouts (Bron : Charles 1965, Fig. 10).

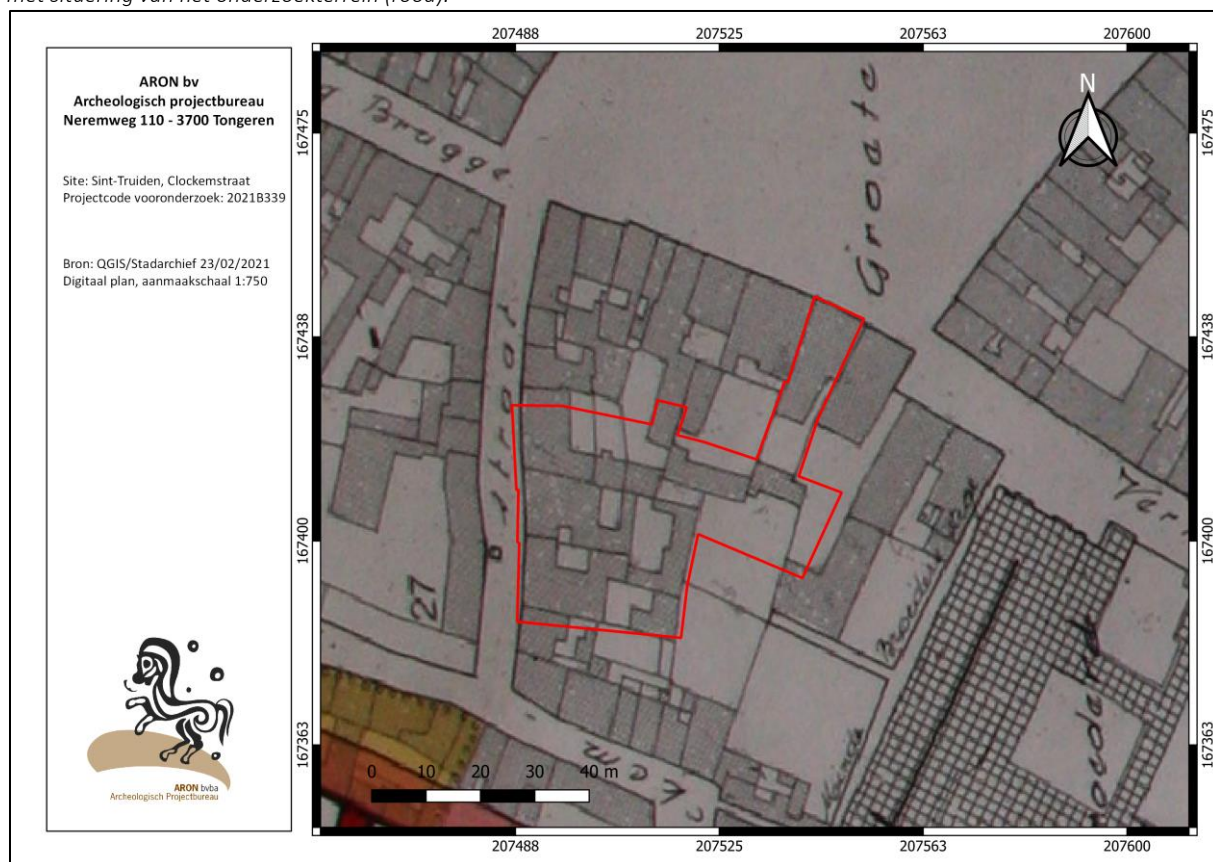
Afb. 17: Villaretkart (1745-1748) met situering van het projectgebied (rood).

Afb. 18: Historisch militaire kaart van de Oostenrijkse-Hongaarse Monarchie (1746-1771) met situering van het projectgebied (rood). (Bron: <http://mapire.eu/en/map/fms-habsburg-netherlands/?zoom=8&lat=50.49323&lon=4.71103>).

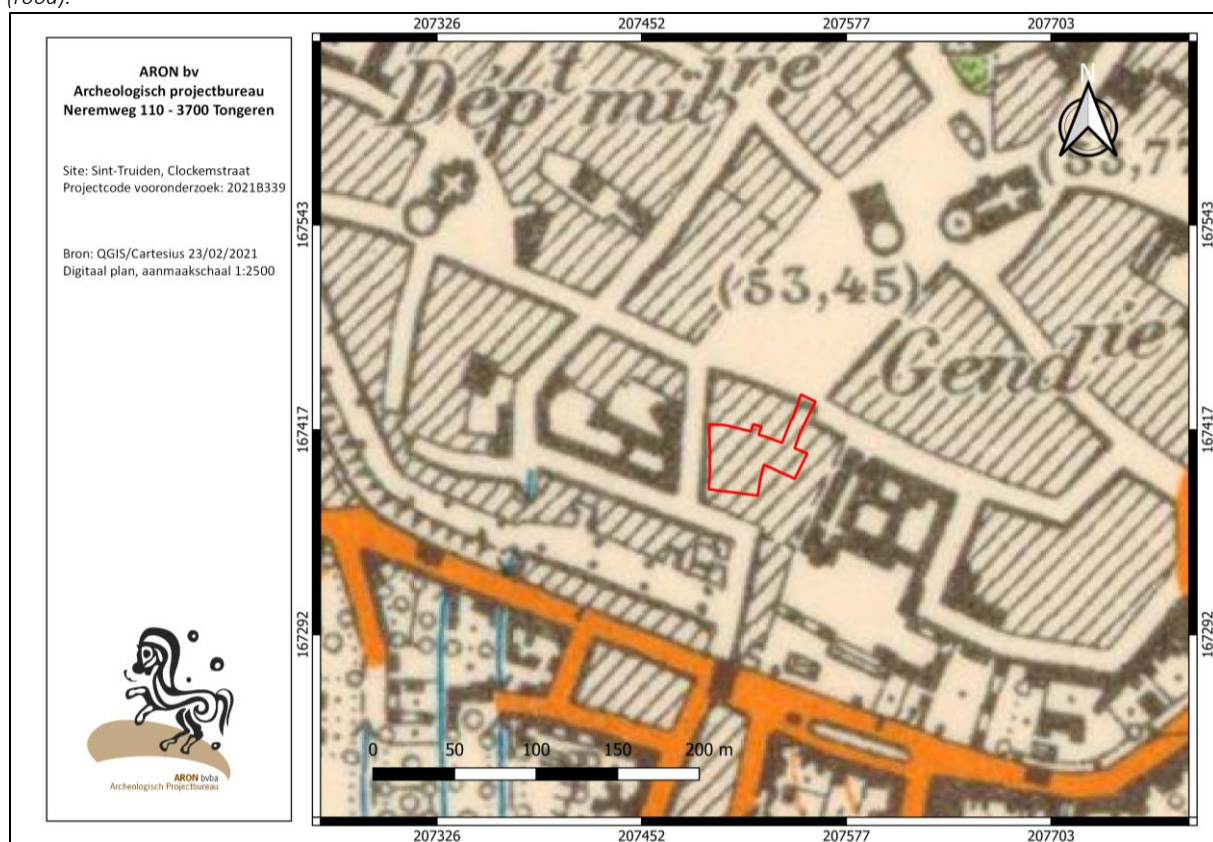
Afb. 19: Detail uit de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgesteld op initiatief van Graaf de Ferraris (1771-1778) met situering van het onderzoekerrein (rood).

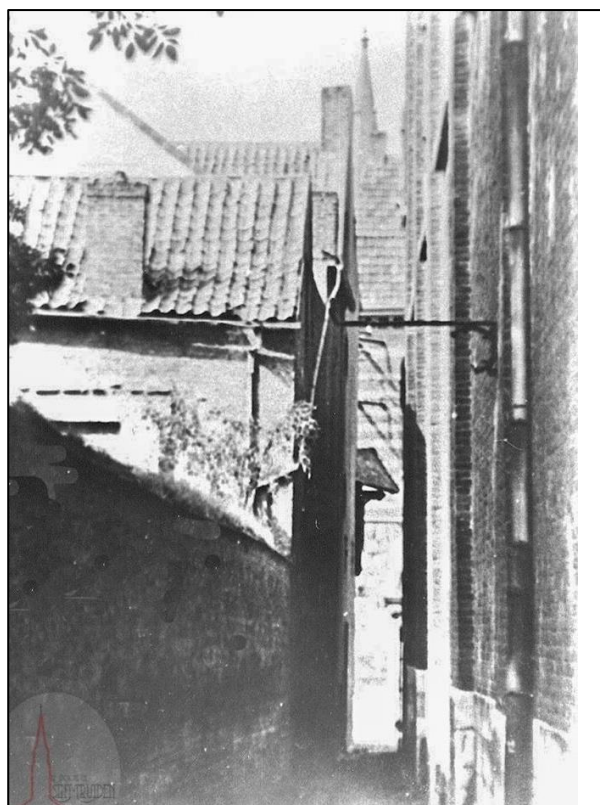
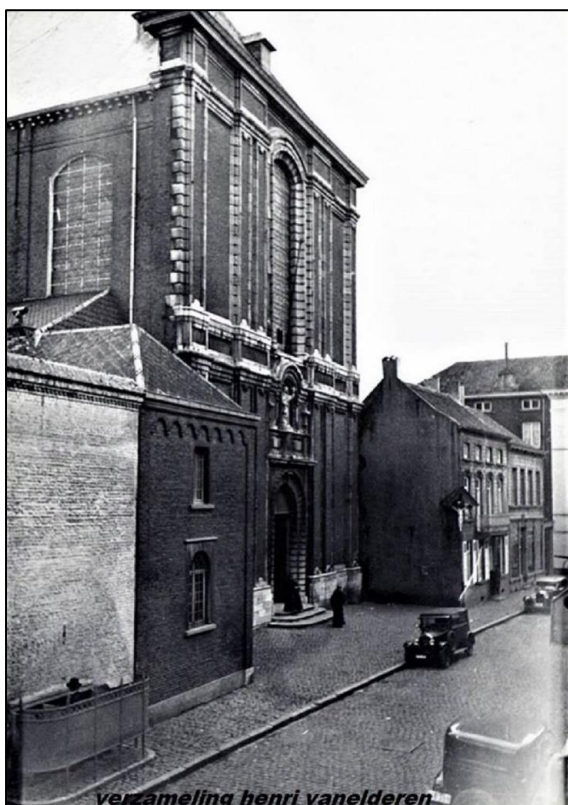
Afb. 20: Reconstructietekening van Jozef Matthijs (ca. 1820) van de binnenstad van Sint-Truiden met aanduiding van het projectgebied (rood).

Afb. 21: De Primitieve Kadasterkaart (ca. 1843) van de binnenstad van Sint-Truiden met aanduiding van het projectgebied (rood).

Afb. 22: Topografische kaart uit 1939 met aanduiding van het projectgebied (rood).

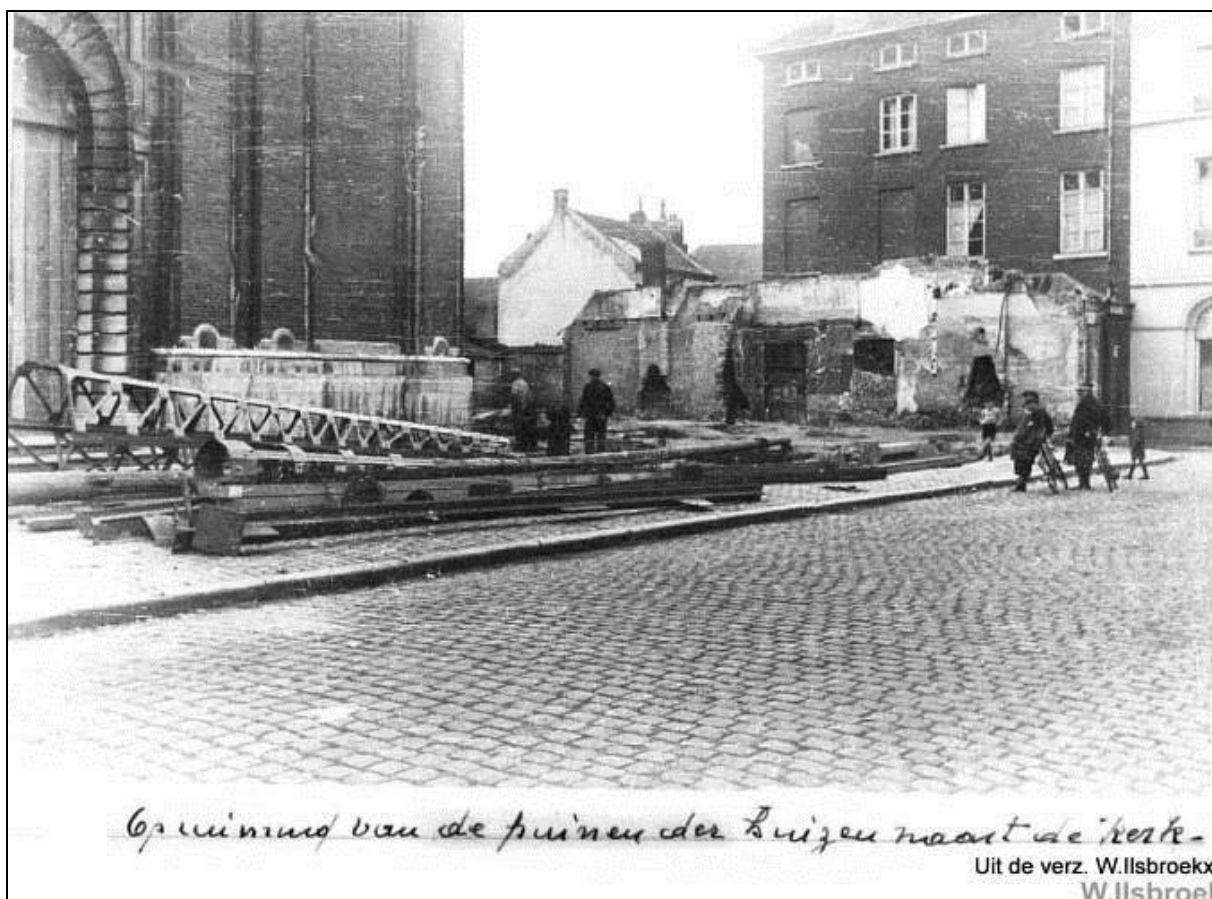

Afb. 23 (links): Zicht op de Minderbroederskerk en naastgelegen bebouwing ter hoogte van het voorliggende bouwblok. Deze bebouwing werd verwoest in 1940, datering onbekend hetzij voor 1940 (Bron: Facebookgroep Sint-Truiden vroeger en nu).

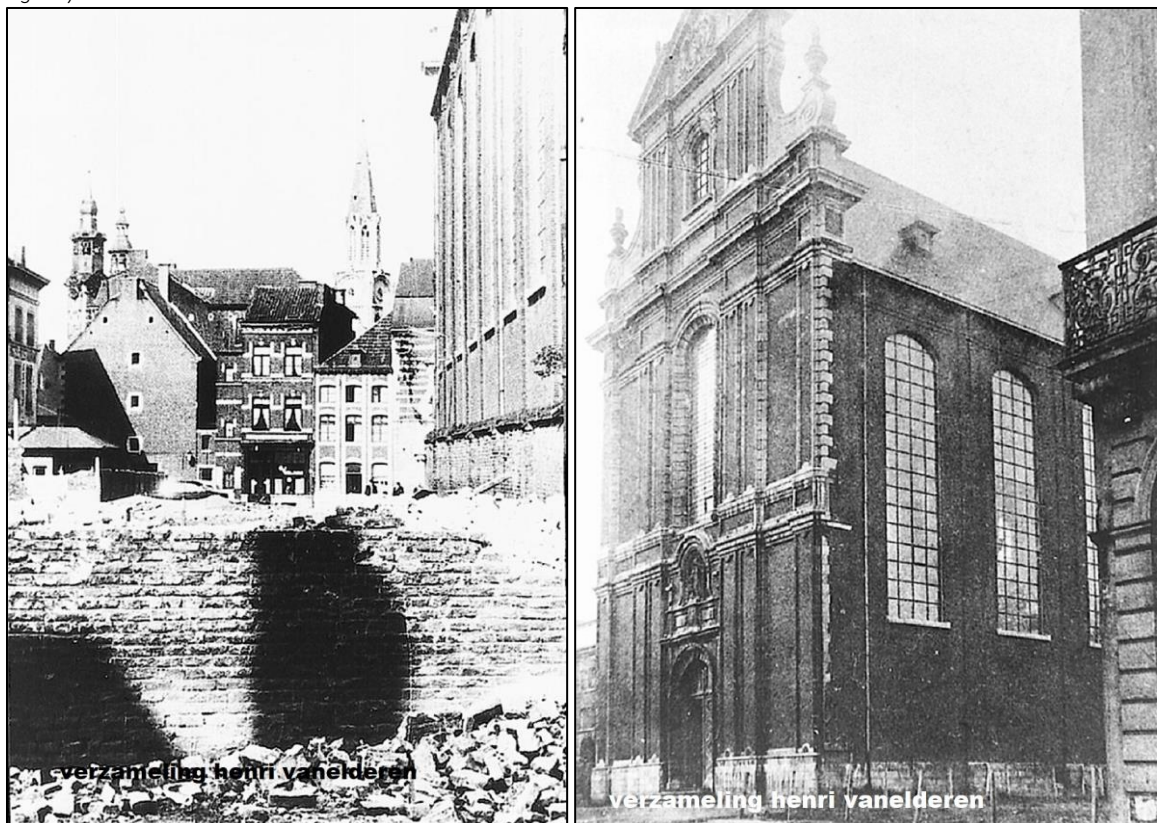
Afb. 24 (rechts): Het Minderbroederssteegje, ten westen van de kerk, datering onbekend hetzij voor 1940 (Bron: www.ikwooninsinttruiden.be).

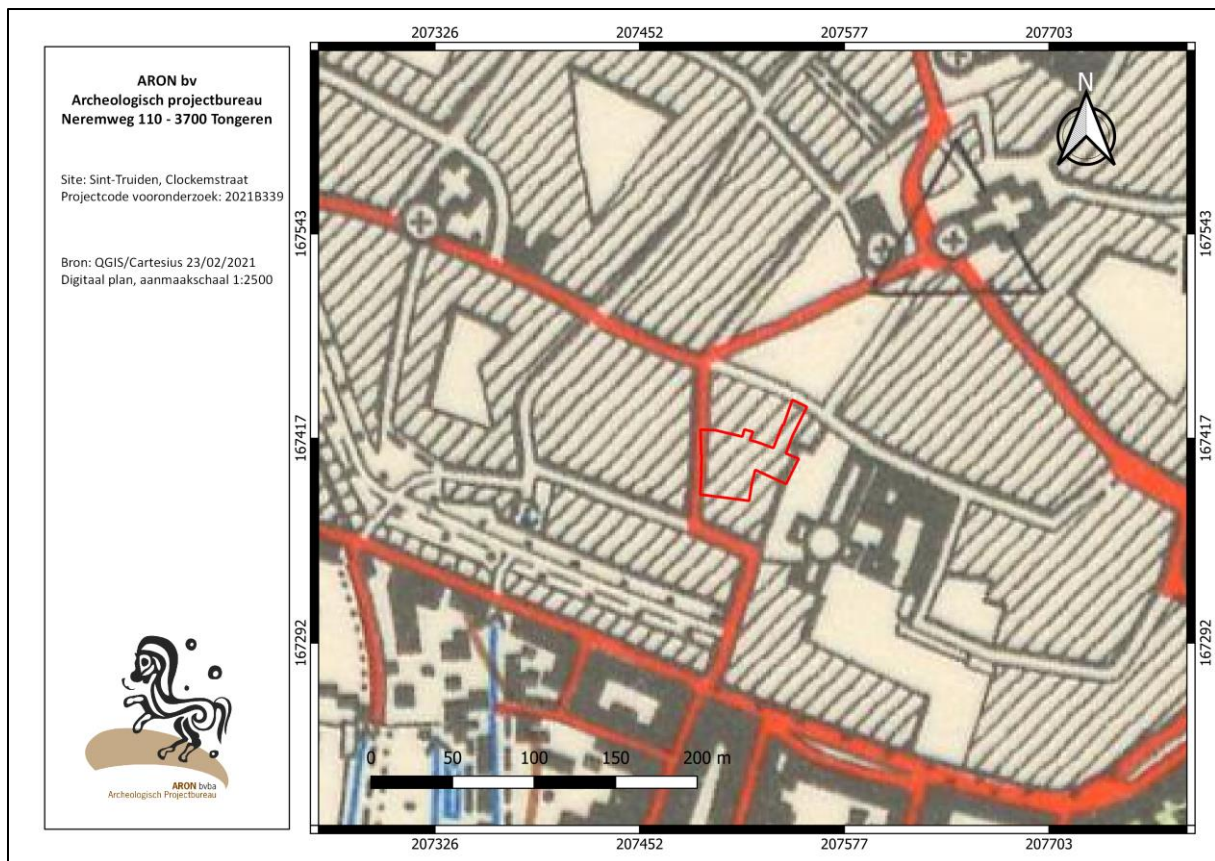
Afb. 25: Verwoesting van de Minderbroederskerk, bij een bombardement in mei 1940 (Bron: Facebookgroep Sint-Truiden vroeger en nu).

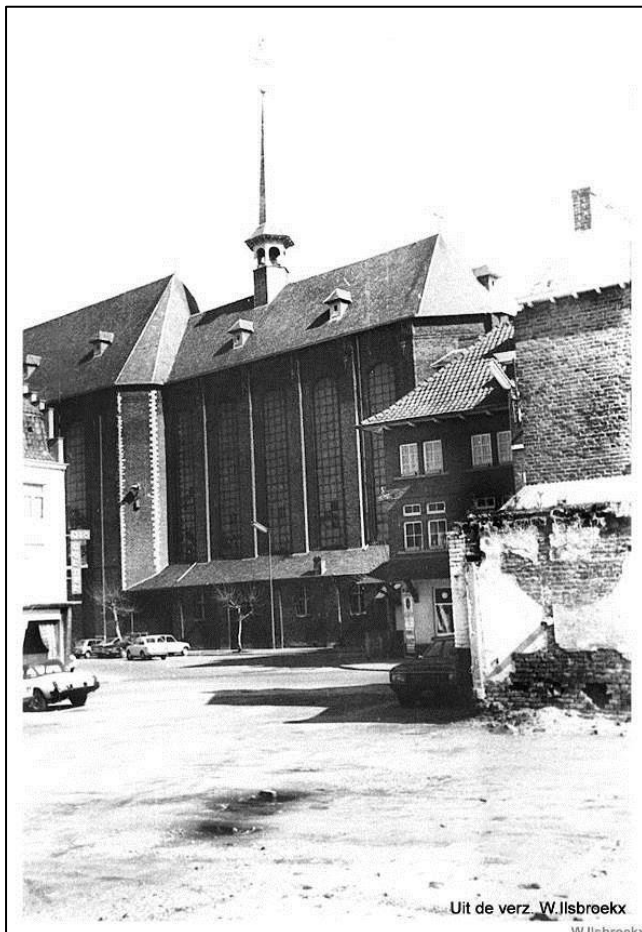
Afb. 26: Zicht op de Minderbroederskerk en de in puin liggende bebouwing ten westen hiervan, na 1940 (Bron: Devroe e.a., Fig. 50).

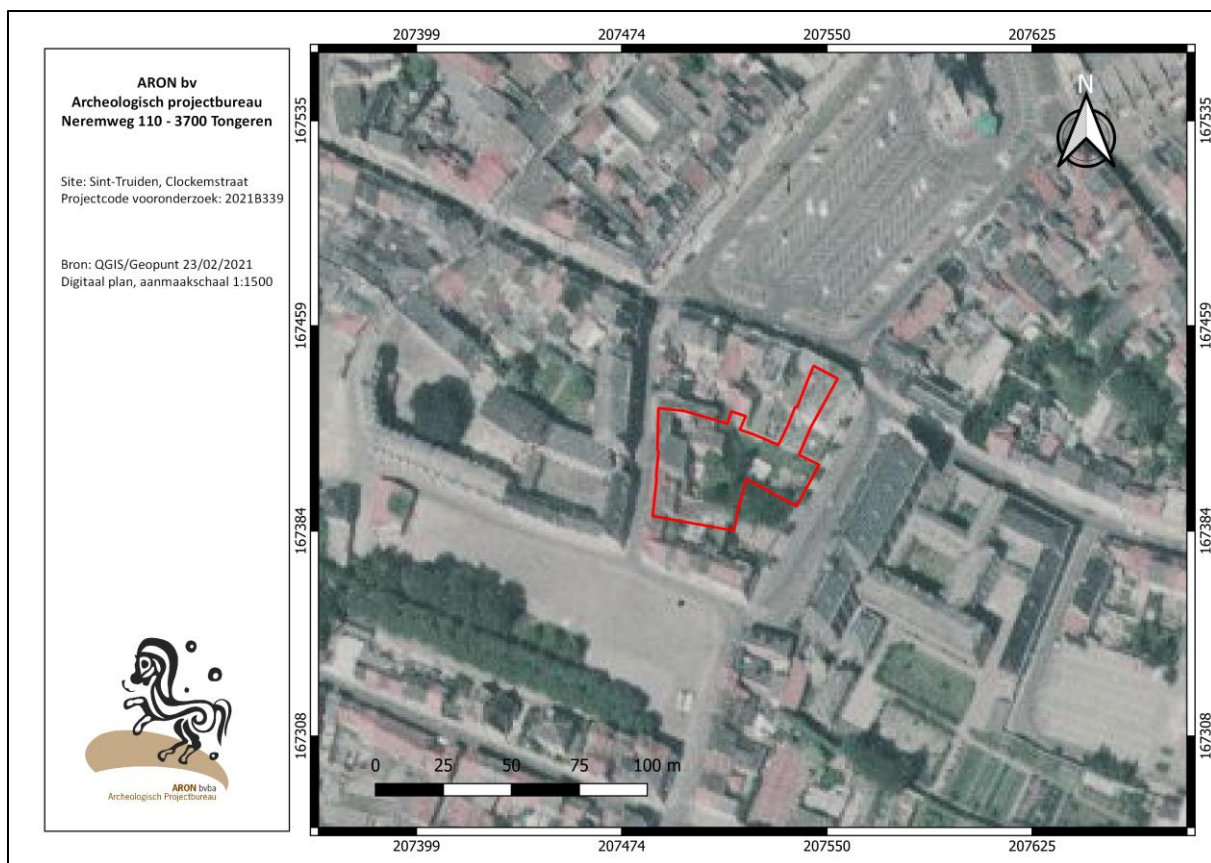
Afb. 27-28: Zicht op de Minderbroederskerk en de gesloopte bebouwing ten westen hiervan, na het bombardement in 1940, datering onbekend hetzij van 1940 (Bron: Facebookgroep Sint-Truiden vroeger en nu).

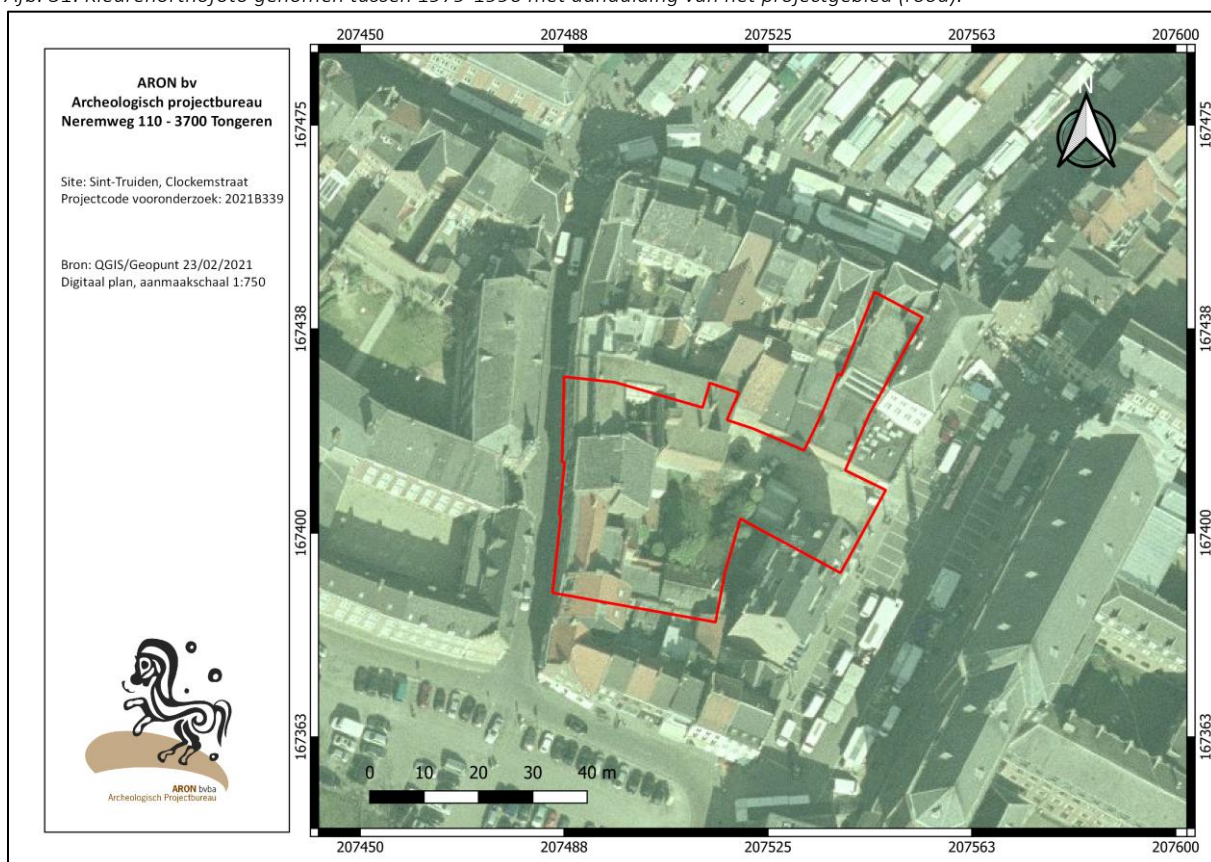
Afb. 29: Topografische kaart uit 1969 met aanduiding van het projectgebied (rood).

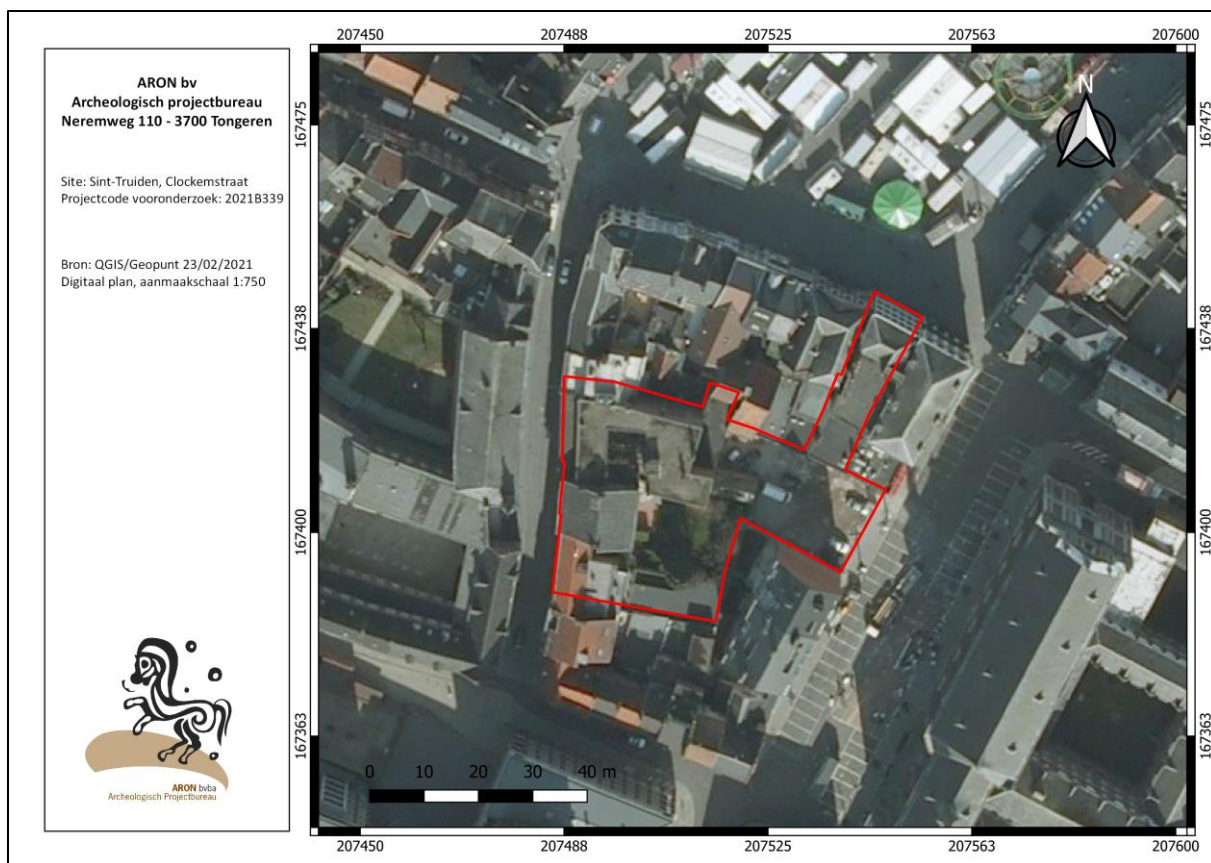
Afb. 30: Zicht op de Minderbroederskerk vanaf het projectgebied, datering ca. 1970 (Bron: Devroe e.a. 2014, Fig. 52).

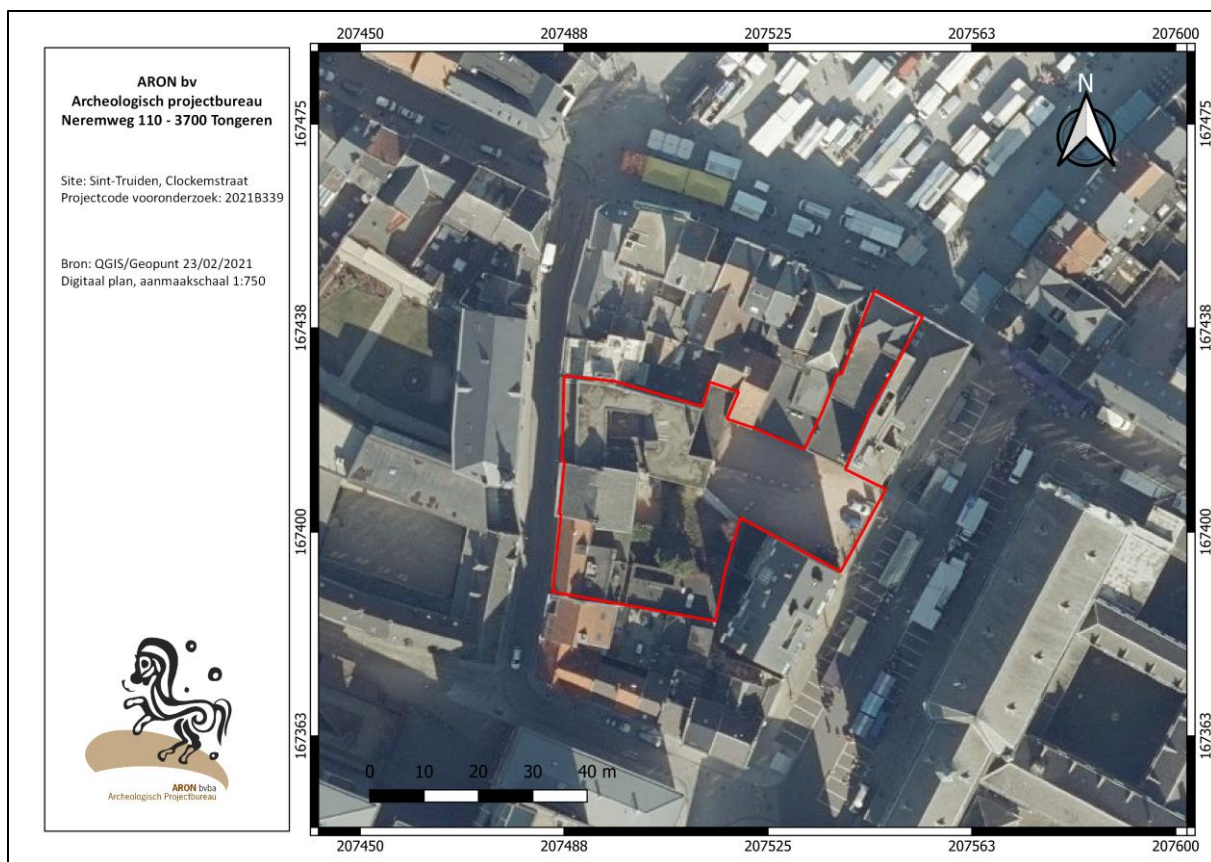
Afb. 31: Kleurenorthofoto genomen tussen 1979-1990 met aanduiding van het projectgebied (rood).

Afb. 32: Kleurenorthofoto uit 2000-2003 met aanduiding van het projectgebied (rood).

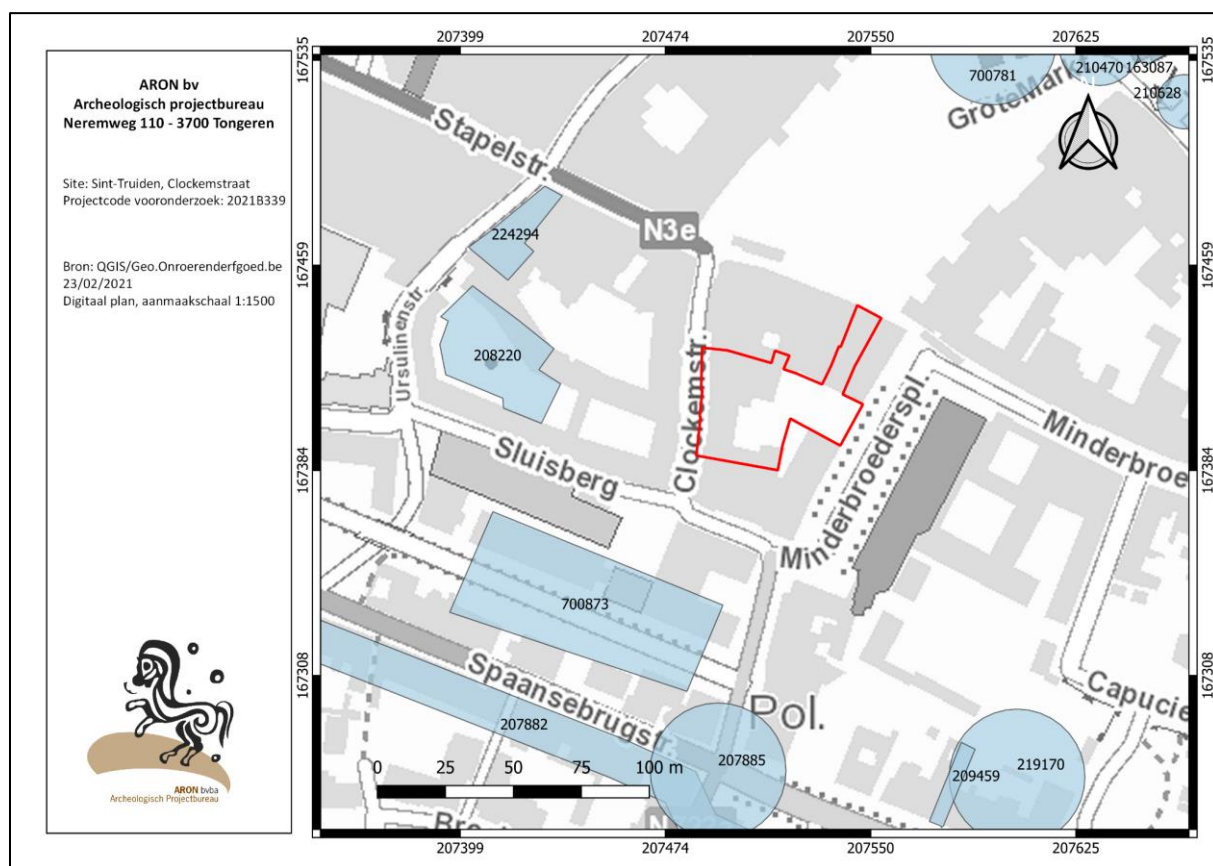

Afb. 33: Kleurenorthofoto uit 2008-2011 met aanduiding van het projectgebied (rood).

Afb. 34: Kleurenorthofoto uit 2018 met aanduiding van het projectgebied (rood).

2.3 Archeologische situering van het onderzoeksgebied

Afb. 35: Detail uit de Centrale Archeologische Inventaris met aanduiding van de omliggende vindplaatsen (lichtblauw) en het projectgebied (rood) (Uittreksels uit Cartoweb.be met toelating van het Nationaal Geografisch Instituut C18008 – www.ngi.be)

Op het onderzoeksterrein werd tot op heden nog geen archeologisch onderzoek uitgevoerd (Afb. 35). In de onmiddellijke omgeving van het terrein zijn wel enkele CAI-locaties gekend die allen gerelateerd kunnen worden aan de middeleeuwse of recentere bewoning, stadsinrichting of infrastructuur.

Het onderstaande overzicht geeft een opsomming van de voornaamste elementen in de onmiddellijke omgeving van het projectgebied:

- **CAI 207882:** Indicator van de middeleeuwse stadsomwalling. **CAI 207885** duidt de locatie aan van de voormalige Clockempoort/Naamsepoort.
- **CAI 700873:** Ter hoogte van de Tiensevest, ten zuiden van de Sluisberg, werden bij een evaluerend terreinonderzoek²⁷ mogelijk een aantal paalkuilen aangeduid die in verband zijn te brengen met de aanleg of reparaties aan de wal en palissade. Aardewerk hieruit werd gedateerd in de 10-11de eeuw. tussen 1055 en 1086 werd Sint-Truiden van een eerste omwalling voorzien, bestaande uit een gracht-wal-palissadecomplex met houten poorttorens. Deze aarden wal werd rond 1130 vervangen door stenen muur die met de nodige verbouwingen bleef functioneren tot 1675. Toen werd de muur op bevel van Lodewijk XIV ontmanteld. Van deze muur werd het uitbraakspoor aangetroffen. Hetzelfde onderzoek leverde verder ook één kuil op die in de late bronstijd-vroege ijzertijd werd gedateerd. Meer kuilen en paalkuilen hebben mogelijk aan een aantal tot enkele boerderijen uit de late middeleeuwen toebehoord. Post-middeleeuwse sporen omvatten muurresten, een trap naar een overwelfde kelder, een beerput en zeven putten. Tenslotte leverde het onderzoek een aantal granaatkoppen uit WO I en de resten op van een ontmantelde bunker uit WO II op.

²⁷ Pauwels e.a. 2004, 39-40; Pauwels e.a. 2005, 124-127; Pauwels e.a. 2006, 308-314.

- **CAI 209459:** Toevalsvondst van een menselijk skelet, waarschijnlijk toebehorend aan het kerkhof bij het Minderbroederklooster.
- **CAI 219170:** Metaaldetectievondsten: Middeleeuwse pelgrimsampulle en bronzen lepel, evenals een 16de-eeuwse munt. Deze werden aangetroffen op het stort bij de afbraak van een woning naast de Zoutkist (oude tolhuis).
- **CAI 224294:** een terrein ter hoogte van de Stapelstraat bleek bij een archeologisch vooronderzoek vrijwel geheel onderkelderd te zijn. De kelders dateren van het begin van de 20ste eeuw.²⁸
- **CAI 208220:** Een archeologische prospectie²⁹ en aansluitende opgraving³⁰ ter hoogte van het Ursulinenklooster leverde sporen op uit de middeleeuwen en nieuwe tijd.

2.4 Gaafheid van het terrein: gekende verstoringen

Het projectgebied is zowel langs de Clockemstraat (nrs, 8, 10 en 12, respectievelijk percelen 1215n, 1214k en 1213^e) als de Grote Markt 19 (perceel 1228k) quasi volledig bebouwd.

Van de woning aan de Clockemstraat nr. 8 blijven binnen de geplande werken enkel de voorgevel en buitenmuren behouden, de rest wordt gesloopt. Het pand heeft een oppervlakte van ca. 445 m² en is over een oppervlakte van 157,8 m² onderkelderd. Het naastgelegen gebouw Clockemstraat nr. 10 blijft grotendeels behouden en zal worden verbouwd. Enkel het meest zuidelijke deel wordt gesloopt (ca. 37 m²). Dit deel is niet onderkelderd. De rest van het gebouw is wel deels onderkelderd (ca. 115 m²). Deze kelder wordt aangepast en geïntegreerd in de te ontwikkelen ondergrondse parking. Hiervoor wordt de zone langs de straatzijde ca. 66 cm verdiept (niveau -2.57 naar -3.23 m). Om de verbinding met de parkeerkelder te maken wordt er verder in de gang van de kelder een trap gemaakt naar de sas. De verdieping onderaan de trap is 1.15 m lager gelegen dan de huidige gang.

Het restaurant gelegen aan de Clockemstraat nr. 12 blijft volledig behouden, hetzij wordt enkel achteraan opengetrokken naar de centrale binnenruimte. Het pand langs de Grote Markt nr. 19, tenslotte, zal worden verbouwd en geïntegreerd in de nieuwe commerciële ruimte. Ook van dit pand wordt de kelder (ca. 180 m²) aangepast en geïntegreerd in de te ontwikkelen ondergrondse parking.

De bestaande bebouwing (incl. kelders) werden volledig ingemeten (*BIJLAGE 5*). Een fotoverslag van de betreffende panden is terug te vinden onder *BIJLAGE 6*.

Een binnenkoer is verder aanwezig ter hoogte van het pand langs de Clockemstraat nr. 8. Ook het achterliggende gedeelte van het pand langs de Clockemstraat nr. 10 is als tuin in gebruik. Langs het Minderbroedersplein zijn percelen 1206v, 1206t, 1227l, en 1228f (ca. 490 m²) met grind verhard en als parking in gebruik.

De meest ingrijpende bodemverstoring die in het kader van deze studie kon worden vastgesteld, zijn de **kelders** van de huidige bebouwing. Op te merken hierbij is echter dat enkel de kelder van het gebouw aan de Clockemstraat nr. 8 wordt gesloopt (*Afb. 36, Oranje*). Een deel van de kelder aan de Clockemstraat 10 wordt aangepast (hetzij deels verlaagd en aanleg trap, *Afb. 36, Oranje arcering*). De rest van deze kelder en de kelder Grote Markt nr. 19 worden geïntegreerd in de nieuwe parking (*Afb. 36, groen*). Voor de delen die onderkelderd zijn kan van een verstoringsdiepte van 2,5 tot max. -3,5 m ten opzichte van de huidige vloerplaten worden uitgegaan.

Behalve de kelders hebben ook de aanleg van de **funderingen** van de bestaande gebouwen een negatieve impact op de ondergrond gehad. De dimensies van de funderingen zijn niet gekend, maar de dikte ervan kan geschat worden tussen 40 en 100 cm.

²⁸ Yperman 2018; <https://id.erfgoed.net/archeologie/notas/7116>

²⁹ Devroe e.a. 2014.

³⁰ Schurmans 2015.

Tenslotte zal de **aanleg en heraanleg van de tuinzone en grindverharding in het westen** niet zonder gevolg voor de ondergrond zijn gebleven, al is de impact hier waarschijnlijk nooit groter dan 50 cm onder het loopvlak geweest. Ook de aanleg van meerdere **nutsleidingen** zal een impact, hetzij eerder plaatselijk, op het aanwezige bodemarchief hebben gehad. Het terrein wordt verder centraal doorsneden door een ondergrondse aftakking van de Cicindria. De juiste impact van de aanleg hiervan blijft tot op heden onbekend.

Afb. 36: Overzicht kelders (oranje) op het projectgebied. Twee kelders (gearceerd) blijven in het nieuwe project behouden.

3. Conclusie

3.1 Vertaling naar archeologische verwachting

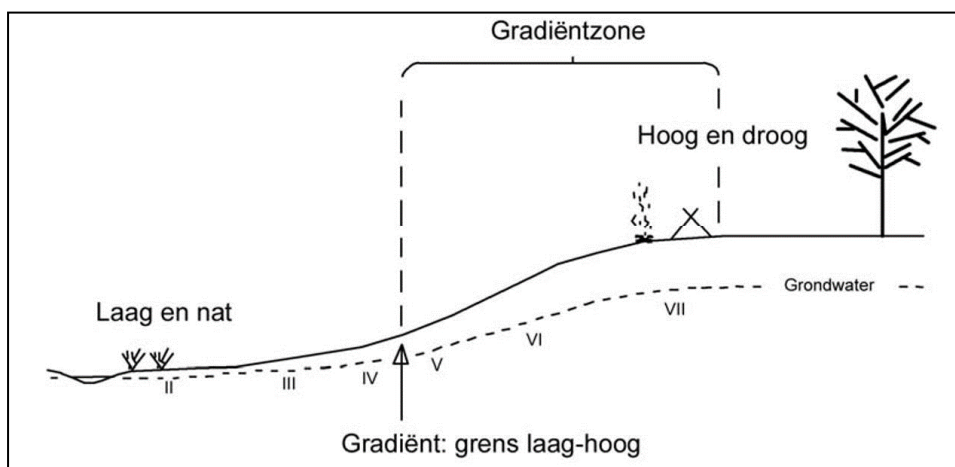
In onderstaande paragraaf worden de verschillende gegevens uit het bureauonderzoek samengebracht om het potentieel van het onderzoeksgebied op het voorkomen van enerzijds steentijd artefactensites en anderzijds proto-historische en historische vindplaatsen te bepalen.

Potentieel voor steentijd artefactensites

Het potentieel op prehistorische artefactensites wordt als **laag** beschouwd.

Een belangrijk kenmerk van de culturen in de steentijd is dat de mens zich voornamelijk voedde door middel van jacht, visvangst en het uit de omliggende ecosystemen verzamelen van voedsel. Deze 'jager-verzamelaars' trokken door het landschap en verbleven alleen tijdelijk (dagen, weken) op een verblijf plaats. Het zijn vaak alleen de overgebleven vuurstenen werktuigen die verwijzen naar een dergelijke nederzetting, meestal aangeduid met de term kampement. Uit verschillende studies is gebleken dat veel van deze vindplaatsen met vuursteenartefacten uit het paleolithicum, mesolithicum en vroeg neolithicum voorkomen in overgangsgebieden van nat/laag naar droog/hoog: zogenaamde gradiënten. Dit verband is sterker naarmate de gradiënt markanter is, zoals op de randen van beek dalen. De meeste kampementen van jager-verzamelaars kunnen verwacht worden in de zogenaamde gradiëntzone, die zich uitstrekt vanaf de gradiënt (de grens tussen 'lage/natte' en 'hoge/droge' bodems) tot ca. 200 à 250 m in het droge deel (Afb. 37). Een verklaring voor deze relatie moet worden gezocht in de volgende factoren:

- Landschappelijke gradiënten worden gekenmerkt door het op korte afstand van elkaar voorkomen van een grote verscheidenheid aan vegetatie-typen. Dit brengt voor jager-verzamelaars met zich mee dat op dergelijke locaties een grote verscheidenheid aan voedselbronnen op korte afstand voorhanden is in de vorm van planten en dieren.
- Rivier- en beekdalen vormden markante en goed herkenbare elementen in het door bossen gedomineerde landschap. Met name in het Laat Paleolithicum en Mesolithicum vormden de dalen de belangrijkste transportroutes.
- Langs eroderende oevers van rivieren en beken kunnen vuursteenhoudende terrasafzettingen aan het daglicht treden. In een begroeid zandlandschap kan een dergelijke ontsluiting een belangrijke bron van vuursteen zijn.
- Water geldt als constante en betrouwbare voedselbron door de aanwezigheid van vis.
- De nabijheid en bereikbaarheid van (drink-)water.³¹

Afb. 37: Hypothetisch voorbeeld van een gradiëntzone (M. verhoeven et al. 2010, fig 33, p.87)

³¹ Deebe, J. & E. Rensink (2005), 171-199; M. Verhoeven, G.R. Ellenkamp & D.M.G. Keijers (2010), 87, 101.

Gelegen op de flank van een heuvelrug ten oosten van de beekvallei van de Cicindria, die 85 m ten westen van het projectgebied stroomt, en aldus binnen de gradiëntzone zal het projectgebied een aantrekkingskracht hebben gehad op de prehistorische mens. Het in oorsprong matige tot hoge archeologisch potentieel op het aantreffen van intacte steentijdartefactensites kan echter naar laag worden bijgesteld en dit door de latere ingebruikname midden in het centrum van de historische stadskern. Vermoedelijk zijn eventueel aanwezige prehistorische steentijd artefactensites dan ook vergraven.

Potentieel voor (proto-)historische sites

Het potentieel op (proto-)historische vindplaatsen kan als **laag tot matig** beschouwd worden voor sporen en/of vondsten van de metaaltijden tot de volle middeleeuwen. Vanaf de late middeleeuwen wordt het potentieel als **hoog** ingeschat.

Het onderzoeksterrein is gelegen binnen de historische kern van Sint-Truiden. Op basis van het bureauonderzoek kan vermoed worden dat het onderzoeksterrein, gevat in het bouwblok tussen het huidige Clockemstraat en Grote Markt, reeds vanaf de late middeleeuwen langs de wegen bebouwd was. Deze bebouwing liep door tot ver in de achterliggende percelen. De rest van het terrein was in gebruik als achterliggend erf. Ook het oostelijke deel van het projectgebied was in het binnengebied van dit bouwblok gelegen, gezien het Minderbroedersplein pas in 1957 werd aangelegd. Voor de bombardementen van 1940 waren hier immers meerdere woonhuizen onmiddellijk naast de Minderbroederskerk aanwezig.

Om deze reden wordt een hoge trefkans toegekend voor zowel sporen van tuinrichting als sporen van bewoning vanaf de late middeleeuwen. Voor sporen en vondsten uit de vroege en volle middeleeuwen wordt het potentieel als matig ingeschat.

De kans op het aantreffen van sites uit de metaaltijden of de Romeinse tijd is kleiner en wordt als laag ingeschat vanwege de verstoringen door latere bebouwing, maar zeker niet onbestaande.

3.2 Impact van de geplande werken

De initiatiefnemer plant op een ca. 1.985 m² groot terrein een inbreidingsproject met 3 toegangszijden, respectievelijk vanuit de Grote Markt, de Clockemstraat en het Minderbroedersplein). Op de site zullen verschillende functies voorzien worden: een commerciële ruimte (supermarkt), horeca, kantoorruimte en woongelegenheden. De woonentiteiten bevinden zich op de verdiepingen. Verder wordt een ondergrondse parking in twee niveaus ingepland.

De voorliggende omgevingsvergunning omvat zowel de sloop van enkele gebouwen als de herontwikkeling van de site.

Om ruimte vrij te maken voor de realisatie van een commerciële ruimte wordt het pand aan de Clockemstraat nr. 8 volledig verbouwd. Hiervoor blijven enkel de voorgevel en buitenmuren behouden, de rest wordt gesloopt. Het pand heeft een oppervlakte van ca. 445 m² en is over een oppervlakte van 157,8 m² onderkelderd. Het naastgelegen gebouw Clockemstraat nr. 10 blijft grotendeels behouden en zal worden verbouwd. Wel wordt de zone langs de straatzijde ca. 66 cm verdiept (niveau -2.57 naar -3.23 m). Om de verbinding met de parkeerkelder te maken wordt er verder in de gang van de kelder een trap gemaakt naar de sas. De verdieping onderaan de trap is 1.15 m lager gelegen dan de huidige gang. Het meest zuidelijke deel wordt gesloopt (ca. 37 m²) en maakt op het gelijkvloers plaats voor een publieke doorsteek naar het terras van het restaurant aan de Clockemstraat nr. 12, een centrale groenzone en de ingang van de nieuwe commerciële ruimte. Verder wordt de kelder van het pand wordt aangepast en geïntegreerd in de te ontwikkelen ondergrondse parking. Hetzelfde geldt voor de kelder (186 m²) van het pand aan de Grote Markt nr. 19, dat verder zal worden verbouwd en geïntegreerd in de commerciële ruimte. Ook het restaurant gelegen aan de Clockemstraat nr. 12 blijft behouden, hetzij wordt achteraan opengetrokken naar de centrale binnenruimte. Langs het Minderbroedersplein is een ca. 475 m² grote zone met grind verhard en als parking in gebruik.

Na de sloopwerken zal de site worden ingericht. Centraal staat de nieuwbouw van een commerciële ruimte (supermarkt) die het gehele binnengebied inneemt en aansluit aan de Grote Markt nr. 19, de Clockemstraat nr. 8 en de zone langs het Minderbroederplein. Een bijkomende doorgang (voor voetgangers) is voorzien tussen de panden langs de Clockemstraat nr. 10 en 12. De aanleg van een ondergrondse parking, die zal bestaan uit twee ondergrondse bouwlagen, omvat de meest ingrijpende bodemingreep. De uitgraafdiepte voor de ondergrondse parking kan worden geschat op een diepte van ca. 6,5 m onder de nulpas (= afgewerkt vloerniveau nieuwbouw). De fundering is momenteel niet gekend en is afhankelijk van de berekeningen van de stabiliteitsingenieur.

Zonder de juiste aard of exacte niveau van het – al dan niet aanwezige – bodemarchief te kennen, kunnen de geplande werken naar geschatte impact in drie groepen worden opgesplitst:

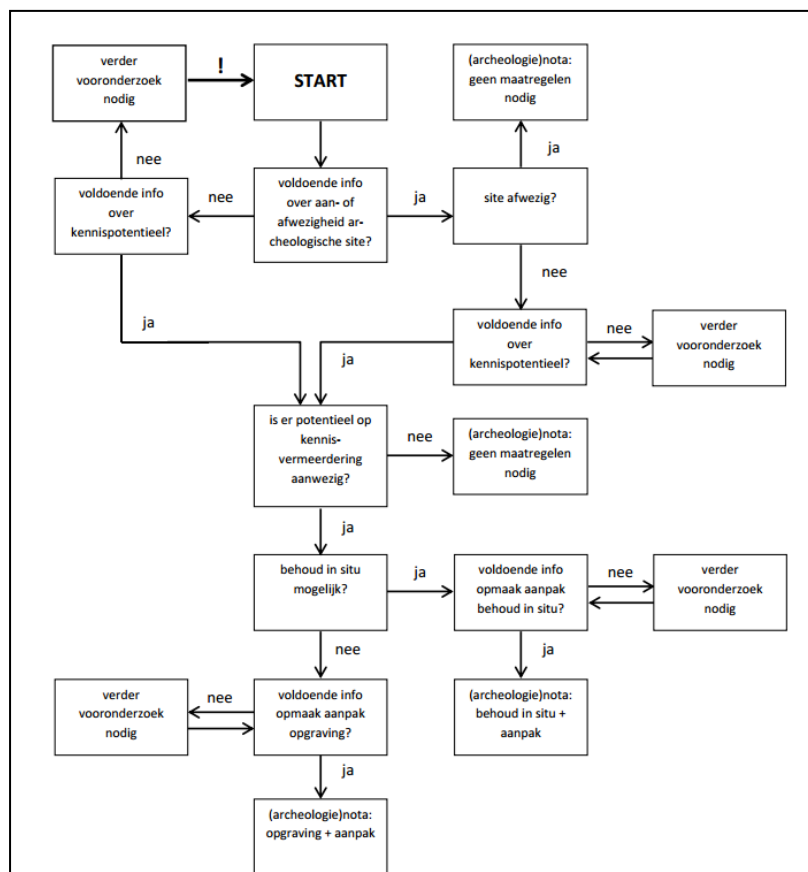
- verstoring van het volledige bodemarchief: de aanleg van het ondergrondse parkeerkelder.
- verstoring van een deel van het bodemarchief: de overige inrichting oa. de doorsteek vanuit de Clockemstraat 10 en de aanpassingen in het kelderniveau van dit pand.
- geen impact ter hoogte van de te behouden bebouwing en kelders.

Ter hoogte van een ca. 1460 m² grote zone kan een bewaring van het oorspronkelijk bodemprofiel, en daarmee ook eventueel een intact archeologisch bodemarchief, niet gegarandeerd worden.

3.3 Afweging noodzaak vervolgonderzoek

Voor de afweging van de noodzaak voor verder onderzoek maken we gebruik van volgende beslissingsboom (Afb. 38).

De verzamelde gegevens laten tot op zekere hoogte toe een archeologische verwachting voor het projectgebied te formuleren. Het bureauonderzoek heeft op afdoende wijze aangetoond dat het projectgebied een waardevol en goed bewaard archeologisch bodemarchief kan bevatten, met name sporen van bewoning, en/of overige ingebruikname binnen de middeleeuwse stad.

Tot op heden is echter niet bekend op welk niveau het archeologisch vlak bewaard bleef en/of in welke mate het terrein al dan niet verstoord werd. Daarom wordt een aanvullend vooronderzoek met ingreep in de bodem aangeraden.

Afb. 38: Beslissingsboom bij de afweging voor de noodzaak van verder vooronderzoek en/of een opgraving (Bron: OE, CGP 4.0, p. 32).

3.4 Bepaling van de onderzoekstrategie

In onderstaande tekst wordt de keuze van de te volgen onderzoeksstrategie tijdens het aanvullend vooronderzoek bepaald.

Voor elk type aanvullend vooronderzoek worden hiertoe de volgende vier criteria afgewogen:

1. Is het MOGELIJK om deze methode toe te passen op het terrein?
2. Is het NUTTIG om deze methode toe te passen op het terrein (levert het iets op?)
3. Is het overdreven SCHADELIJK voor het bodemarchief deze methode toe te passen op het terrein?
4. Is het NOODZAKLIJK om deze methode toe te passen op het terrein (kosten-batenanalyse)?

Landschappelijk bodemonderzoek d.m.v. boringen en/of profielputten:

- Laat toe om relatief snel uitspraken te doen over de bodemopbouw
- Is niet mogelijk gezien het terrein volledig bebouwd/verhard is.
- Kosten-baten te duur om afzonderlijk uit te voeren gezien een proefsleuven-/proefputtenonderzoek nodig zal zijn (infra).
- Door verschillende bodemingrepen die in het verleden al plaatsgevonden hebben op het terrein, achten we het potentieel op een goed bewaarde steentijd artefactensite slechts laag. Daarom is het efficiënter om meteen over te gaan tot de uitvoering van een proefsleuven-/proefputtenonderzoek.

Veldkartering:

- Oppervlaktekartering is zeer geschikt om prehistorische en historische vindplaatsen op te sporen en op een niet destructieve en kostenbesparende wijze zicht te bekomen op de inhoudelijke en fysieke kwaliteit deze vindplaatsen.
- Niet mogelijk binnen het onderzoeksgebied, omdat het volledige terrein bebouwd of verhard is.

Geofysisch onderzoek:

- Niet aangewezen omdat dit geen gegevens over de chronologie van de eventueel gedetecteerde fenomenen kan opleveren. Het potentieel op kennisvermeerdering is voor deze onderzoekstechniek te beperkt.
- De resultaten moeten gecontroleerd worden met proefsleuven waardoor voor een onderzoeksgebied met een beperkt oppervlak de kosten-baten te duur is.

Verkennd archeologisch booronderzoek:

- Is zeer geschikt om prehistorische sites, steentijd artefacten sites, op te sporen en een zicht te bekomen op de inhoudelijke en fysieke kwaliteit deze vindplaatsen.
- Zeer tijdrovend en duur voor een gebied waar geen paleobodem aanwezig is.
- Dit onderzoek is minder geschikt om (proto-) historische vindplaatsen, i.e. vindplaatsen met grondsporen, op te sporen.

Waarderend archeologisch booronderzoek en/of proefputten uin functie van steentijd:

- Enkel van toepassing na het detecteren van steentijd artefactensites. Laat toe een beeld te vormen van de horizontale en verticale spreiding van de site.

Proefsleuven en proefputtenonderzoek:

- Een proefsleuven-/proefputtenonderzoek is zeer geschikt om (proto-)historische op te sporen en een zicht te bekomen op de inhoudelijke en fysieke kwaliteit deze vindplaatsen.
- Dient uitgevoerd te worden om na te gaan of binnen het onderzoeksgebied relevante archeologische sporen aanwezig zijn.
- Via proefputten kan de bodemopbouw, het archeologische niveau én de verticale stratigrafie op het terrein bestudeerd en geëvalueerd worden.

- Dit onderzoek is minder geschikt om prehistorische vindplaatsen op te sporen.

Op basis van de archeologische verwachtingen voor het onderzoeksgebied en de evaluatie van de verschillende onderzoeksmethodes om deze verwachtingen in te vullen, in combinatie met de historische ingebruikname evenals de aard van het terrein dat zich in een stedelijke context bevindt en deels bebouwd is, wordt geopteerd voor:

- ➔ Een vooronderzoek met ingreep in de bodem in de vorm van een combinatie van een proefsleuven- en proefputtenonderzoek

Op deze manier kan zowel de horizontale verspreiding van sporen en vondsten in kaart gebracht worden en krijgt men een zicht op de gaafheid van de natuurlijke bodem. Tevens kan op die manier de aan- of afwezigheid en indien aanwezig, de aard en de datering van ouder archeologisch erfgoed nagegaan worden.

Dit onderzoek neemt plaats over een maximale oppervlakte van ca. 1460 m². De rest van het terrein wordt vrijgegeven vermits hier geen verstorende bodemingrepen zullen plaatsvinden en de bestaande structuur (incl. fundering) blijft behouden.

4. Samenvatting

De initiatiefnemer plant op een ca. 1.985 m² groot terrein in het centrum van Sint-Truiden (Prov. Limburg) een inbreidingsproject tussen de Clockemstraat, de Grote Markt en het Minderbroedersplein. Het terrein is kadastraal gekend als Sint-Truiden: Afd. 1, sectie H, percelen 1228k, 1227l, 1215n, 1228f, 1206t, 1206v, 1214k, 1213e.

Het onderzoeksterrein ligt volledig in de vastgestelde archeologische zone van de historische stadskern van Sint-Truiden (besluit ID 11920).³² Het pand aan de Clockemstraat nr. 10 is vastgesteld als bouwkundig erfgoed onder ID22878 (cfr. Neoclassicistisch burgerhuis).³³

Het projectgebied is zowel langs de Clockemstraat (nrs. 8, 10 en 12) als de Grote Markt 19 (perceel 1228k) volledig bebouwd. Een binnenkoer is wel aanwezig ter hoogte van het pand langs de Clockemstraat nr. 8. Het achterliggende gedeelte van het pand langs de Clockemstraat nr. 10 is als tuin in gebruik. Verder zijn de percelen langs het Minderbroedersplein met grind verhard en als parking in gebruik.

Het onderzoeksterrein is gelegen binnen de historische kern van Sint-Truiden. Op basis van het bureauonderzoek kan vermoed worden dat het onderzoeksterrein, gevat in het bouwblok tussen het huidige Clockemstraat en Grote Markt, reeds vanaf de late middeleeuwen langs de wegen bebouwd was. Deze bebouwing liep door tot ver in de achterliggende percelen. De rest van het terrein was in gebruik als achterliggend erf. Ook het oostelijke deel van het projectgebied was in het binnengebied van dit bouwblok gelegen, gezien het Minderbroedersplein pas in 1957 werd aangelegd. Voor de bombardementen van 1940 waren hier immers meerdere woonhuizen onmiddellijk naast de Minderbroederskerk aanwezig.

Binnen het projectgebied zelf werd tot op heden geen archeologisch onderzoek uitgevoerd. In de onmiddellijke omgeving van het terrein zijn wel enkele CAI-locaties gekend die gerelateerd kunnen worden aan de middeleeuwse of recentere bewoning, stadsinrichting of infrastructuur.

Het bureauonderzoek heeft de hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van archeologische waarden niet kunnen aantonen. Meer nog, het bureauonderzoek heeft aangetoond dat het onderzoeksgebied een hoge potentie heeft naar bodemsporen uit zowel de middeleeuwse, als nieuwe en nieuwste tijd. Een vervolgonderzoek is dan ook noodzakelijk.

Op basis van de archeologische verwachtingen voor het onderzoeksgebied en de evaluatie van de verschillende onderzoeksmethodes om deze verwachtingen in te vullen, in combinatie met de historische ingebruikname evenals de aard van het terrein dat zich in een stedelijke context bevindt en deels bebouwd is, wordt geopteerd voor een **vooronderzoek met ingreep in de bodem in de vorm van een combinatie van een proefsleuven- en proefputtenonderzoek**.

Dit onderzoek neemt plaats over een maximale oppervlakte van ca. 1460 m². De rest van het terrein wordt vrijgegeven vermits hier geen verstoringe bodemingrepen zullen plaatsvinden en de bestaande structuur (incl. fundering) blijft behouden.

³² <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/11920>

³³ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/22878>

